

První část

JAN

CIMBURA

Jindřich Šimon Baar

EKNIZIKY.SK

Jan Cimbura

PRVNÍ ČÁST

JINDŘICH ŠIMON BAAR

eknizky.sk

Jan Cimbura by [Jindřich Šimon Baar](#) is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](#), except where otherwise noted.

Obsah

I.	1
II.	7
III.	15
IV.	23
V.	31
VI.	37
VII.	45
VIII.	55
IX.	63
X.	73

I.

Sedlák Martin Kovanda v Hradišti u Písku stal se starostou. Prvním představeným po roce osmačtyřicátém, který pochoval robotu, desátky, posnopné, osep i rychtáře — dosazované do vesnic nejmiloslivější vrchností. Všechno to v hlučném a šumném roce i v letech následujících pominulo, a když v Hradišti po prvé svobodnou volbou měli si zvolit obecního představeného, jednohlasně křičeli všichni: „Kovanda, žádný jiný než Kovanda.“ Měli ho všichni rádi pro jeho bystrost i odvahu, se kterou se stavěl proti každému bezpráví a křivdě. Nedal se nikdy uchvátiti hněvem, neopíjel se, nekřičel v hospodě a nehrozil, ale zato vždycky jednal. Byl klidný a chladný jako ocel, ale dovedl být také jako ocel tvrdý, neústupný a břitký...

„Budou s tím zaneprázky a pochůzky,“ řekl doma ženě — „aby práce nestála — přijednám si čeledína.“

„Ale kde ho vzít?“ povzdychla si žena.

Kovanda se tedy poptával a tu slyšel, že u Cimburů v Solnicích mají doma syna. Vrátil se z vojny po sedmi letech a mohl si zazpívat stejně jako ostatní vojáci, kteří se vrátili z bojiště v Uhrách a Itálii: „Sedm let jsem u vás sloužil a nic jste mi nedali...“ Kus německy potišťeného a popsaneho papíru

a na černožluté služce žlutý plíšek — to bylo vše, co si přinesl Cimbura za to, že sedm let s píseckým plukem sloužil vlasti a králi..

Živnost doma byla malá a na ní ještě asi čtyři děti.

Kovanda ledy vzkázal do Semic a Cimburovic odpověděli, že by šel jejich voják, když by to bylo do dobrého a stálého místa, ale na to nečeká, že má doma svůj chléb a lože.

Kovanda zase vzkázal — chce-li, aby přišel, že bude jako jejich — za stolem že bude sedět u hospodáře a že ho chtějí mít — bude-li hodný — jako svého.

„Tak, chlapče, vítáme tě k nám pod střechu,“ potřásal už příští neděli hradišfský, starosta ruku svému nastává jícimu čeledínovi — „a jakpak se jmenuješ?“

„Po otci Jan mi říkají.“

„Tak máš ještě bratra,“ hned uhodl sedlák, protože věděl, že se dává prvnímu synu jméno po kmotru, druhému po otci, třetímu po dědovi a ty ostatní děti, že si jména na svět nosí — že dostávají totiž jméno, jaké v kalendáři v den jejich narození anebo v nejbližších dnech.

„Ještě dva a dvě sestry — pět je nás dětí.“

„A práci umíš?“ vyšetřoval hospodář dále.

„Umím — jsem z gruntu — ale sám jí ještě nerozumím — žil jsem sedm let na vojně — a předtím jsem dělal, jak mi tatíček poručeli —“

To se právě líbilo Kovandovi: „Dá si říci — bude poslušný,“ poliboval si v duchu.

„Umíš sekat travnou a obilnou kosou?“ optal se nahlas, ale proto jen, že bylo zvykem podrobit každého čeledína lakovému křížovému ohni od dávna řadou už ustálených otázek. Cimburovi je, doma tatíček všecky napřed řekli — doslova mu pověřili, nač se ho bude Kovanda ptáti, i co má odpovědět, aby slušnost byla zachována.

„Umím sekat nejen travnou i obilnou kosou — ale umím ji na kosiště nasadit a když ji v setí ztupím, na babce ji naklepat umím,“ — odpověděl proto Cimbura rozvážně, jak se slušelo a patřilo.

„Umíš brázdu vyorat?“

„Umím vyorat rovnou a dlouhou, nemusím se již zpět za pluh ani ohlédnout a přece neposkvrním pole smohou.“

„Umíš obilí rozsívát?“

„Umím rozsívát i obilí i kulatiny i leníček — čočku, hrách i vikev sejí doma tatíček.“

„Umíš povříslu udělat?“

„Umím je udělat i roubem zavázat a snop utáhnout, že se může jím píseckou věž přehodit a nerozváže se.“

Kovanda spokojeně kývl hlavou.

Zbývala poslední otázka: „Umíš fůru naložit a s vozem obrátit?“ ale tému Kovanda nedal. — Optal se za to:

„A s čím jsi doma jezdíval? — S koňským nebo s volským?“

„S volským jenom,“ řekl Cimbura a sklopil zahanbeně oči.

„Tak u nás se seznámíš s koněm — nejlepším pomocníkem sedláka — budeš mít dvacet zlatých ročně služby na penězích, plátna na košile a zástěry — a jíst budeš se mnou za stolem,“ dokončoval smlouvu hospodář.

Selka už nesla mísu polévky a postavila ji vedle chleba na prostřený stůl. Děti stouply si podle matky a Kovanda sám a sám počal se hlasitě modlit, zcela tak — jak to činil tatíček Cimburův u nich doma v Semicích. Janovi velice se to líbilo a cítil se v té poslední chvíli jako doma.

Sedlák usedl první do rohu, vedle něho nový čeledín a pak teprve děti.

Po obědě nacpal si Kovanda dýmku a podal měchuřinu s tabákem Cimbuřovi.

„Zaplať Pán Bůh — nekouřím,“ poděkoval tento.

Kovanda vyvalil oči. „Byls přece vojákem?“

„Byl — ale tabáky jsem prodával.“

„A co kořalku?“

„Nepiju,“ stručně odpověděl Jan.

Kovandovi se ulevilo. To bylo poslední, čeho si ještě přál vědět. Zcela uspokojen vyšel potom s čeledínem na dvůr. Prohlédli si konírnu — stáje

— celé dvořiště — vyšli na sad i do polí se spolu pustili. — Sedlák vykládal horlivě a nadšeně a Cimbura pozorně naslouchal. Než se spolu vrátili, znal už celé hospodářství i postup nastávajících prací.

K večeru jenom ještě Kovanda vykládal o koních. Rozhovořil se v lásce a obdivu o ušlechtilém stvoření. Poučoval Cimburu, jak krmit — oves pálat a čistit — kdy seno za jesle založit, kdy napájet, hřebelcovat, jak ke koni se blížit — na něho volat — kde ho poplácat — jak do postrojů ho oblékat. A sám potom s Cimburou všecko ukazoval — do všech tajů ho zsvěcoval.

Měl pár koní — krásných — statných a silných. Valacha, kterému říkali „Dobrák“ a kobylu nazvanou „Divokou“.

„Ale není divoká — dobrá jako dítě — jen lekavá trochu — do tahu vždy jako šroub a do běhu jako oheň.— ‚Dobrák‘ je pohodlný, ale zato spolehlivý — nepovolí — neselže,“ velebil hospodář dobré vlastnosti svého spřežení. Koníci, jak zaslechli jména, pozorně stříhali ušima — hlavy obraceli a řehtali na stání radostně a hrabali nohama. Poznali hlas hospodářův. „Bát se jich nemusíš — neublížíš-li jim — neublíží tobě. Zvíře pozná dobrého člověka brzy a přilne k němu. Tu máš skývu posoleného chleba a podej jim na dobré přátelství —“

S tlukoucím srdcem vcházel Cimbura mezi koně. Ti odtáhli se od žlabů a přitlačili se k dřevěnému pažení při stání. — Velké černé oči upírali na nového čeledína.

I Kovanda zvědavě hleděl za Cimburou. — „Vezmou-li?“ tázal se sama sebe v duchu.

Jan rozlomil skývu na tři kusy. Nejmenší snědl sám, potom poplácal ‚Dobráka‘ po mírně zahnutém krku a podal mu druhý kus. Valášek po něm ihned chňapl a ochotně jej chrupal. — Pouze ‚Divoká‘ dělala chvíli drahoty.

„I jen se neupejpej,“ usmál se tichým, dobrým smíchem Cimbura a znovu podržel jí třetí část krajíce. ‚Divoká‘ zafrkala, znovu si přičichla, a jak ucítila chlebovou vůni, neodolala, rozšklebila jemně růžové pysky a lapala po chlebu...

„No — buď Bohu chvála — budete přáteli,“ pochválil Kovanda a hned

horlivě vykládal, jak kůň každého člověka nesnese. „Každý tvor – člověk i zvíře má svou vůni – některého tvora ani cítit nemůžeme, a kůň má dobrý čich – ale ty už máš vyhráno – spřátelí se s tebou – to jen ona – ‚Divoká‘ je taková fajnová – inu, jako ženská,“ radostně se smál Kovanda a po mohutném kříži hladil milé zvíře...

Tak Cimbura u Kovandů zdomácněl. Splynul s nimi – v celém dvoře lidé i dobytčata zvykli si na něho – jako by tu byl vyrostl mezi nimi – jako by byl jejich.

II.

Kovanda dlouho novému čeledínovi nevěřil.

„To není ani možná, aby starý voják nekouřil a nepil kořalky,“ kroutil hlavou.

„I jdi!“ plísnila ho žena — „je to pořádný člověk — lepšího jsme ani dostat nemohli —“

„Žena od přírody je lehkomyšlná,“ vážně odpovídal Kovanda — a lehkověrná. Dokud nevysolíme s Cimburou krušec soli a dokud nesní u nás z desíti pecí chleba — nelze s ním uzavírat trvalého přátelství. Neprošel ještě ohněm všech zkoušek. Nebylo dosud času ani příležitosti, aby se ukázala celá jeho povaha. Dosud se netoulá, ale snad jen proto, že tu jako v cizině nemá známostí; je pracovitý, ale nové koště každé dobře mete; je poslušný, ale možná, že pouze pro vlastní nezkušenost a nedovednost — mnoho ze selského zapomněl na vojně — a proto snad ve všem se mne optá, mojí vůli se řídí. Snad obrátí později — vzpříčí se — třeba času vyčkat...“

A tak pozoroval Kovanda Cimburu. Nedůvěřivostí i svou ho pronásledoval, nenápadně různým zkouškám ho podroboval, překvapoval ho neočekávaně při práci na poli i doma — ale Cimburu ze všech těch léček vyvázl šťastně — protože byl opravdu člověkem pečlivým a svědomitým.

„Sedlák mě chytá“ smál se sám pro sebe — prohlížeje úmysly

hospodářovy, ale nehoršil se naň proto. Uznával, že má k tomu právo, aby se přesvědčil o poctivosti neznámého člověka, kterého přijal pod střechem a ke stolu. Nepřetvařoval se, nesnažil se býti v očích svého hospodáře lepším, než skutečně je, stejně, skoro trochu zvolna pracoval — ale i když Kovanda se blížil — nepřidal a nepustil se do díla horlivěji, ale zato pracoval bez oddechu a ustavičně — neodhodil kosu v seči, když hospodář odešel, nelehl si. ani chvíli na mez neusedl, ale jako by tu u něho ustavičně stál — pracoval, takže když den s večerem se setkal — podivili se všichni, co Cimbura práce vykonal...

On sám se cítil v Hradišti spokojeným. Navykl za ta vojenská léta rodné vesnici, rodičům i sourozencům a proto ani teď u Kovandů stesku po domove necítil.

Tak minula senoseč, bylo už po žních a sklizená otava voněla už v seníku. Pouze brambory a zelí stěhovaly se zvolna z polí do sklepu — ozimy se zasévaly a oralo se pod jaře.

Nadešlo císařské posvícení.

Toho dne i samo slunéčko s modravého nebe vesele a radostně se dívalo dolů na hradištskou návěs a spokojeně shlíželo se v obecním rybníčku. Na hrázi stála kaplička a kovárna a kolem něho byly rozestaveny do kolečka statky, chalupy, výměnky a baráky. Všecky byly pošíité doškem, zdi měly lepenicové nebo roubené a hlinou vymazané. Nad rozježené hřebeny střech vyčuhovaly obílené komíny a ze všech valily se dnes k nebi obláčky modravého dýmu.

Starý Máček — svátečně ustrojený, stál u kapličky a díval se na její stín. Měl to dlouholetou zkušeností vyměřeno. Jakmile padl stín na určitý kořen lípy, pod kterou se kaplička krčila — Máček šel a zvonil. Bylo poledne. Říká se, že práce dlouhou dobu ustavičně konaná člověku zevšední — pakliže se stále nepamatuje a nepřipomíná si její vážnost. Tak i Máček, stoje před kapličkou a tahaje za provaz — nechal beraničku na hlavě a starou dýmečku, skrz na skrz močkou prosáklou, v bezzubých ústech, ačkoliv zvonek volal polední „Anděl Páně“ a po celé vsi lidé uctivě hlavy

obnažovali. Máček nedělal to z fúrie, ale z pohodlí. Nebylo kam beraničku pověsit a dýmka často, než odzvonil, mu vyhasla a dalo mu to mnoho práce, než do zavhlělého tabáku oheň zase rozkřesal. Sám při zvonění se potichu modlil pozdravení andělské a dobře podle oddílů modlitby zvonek podtrhával.

V té chvíli polední hradištská náves ztichla jako po vymření. Kolem bohatých stolů seděli lidé a u plných žlabů stála zvířata.

I u Kovandů seděli již za stolem a v tichu a bázni Boží pojídali, co selka o posvícení uvařila.

Byla to především dobrá, staročeská polévka nudlová. Kovandová měla ve svém hejnu slepic jednu, která byla tlustá jako kachna a veliká jako kohout, ale neplodná. Při každém sypání zrna hrozila jí hospodyně pěstí: „počkej ty — ty líná, ty — ani vajíčka jsem dosud od tebe nespatriła, však já tě zaříznu o posvícení a dám tě celou do polévky“ — a vskutku hrozbu špinila. Proto byla polévka jako olej a chutná jak mandle.

Potom přinesla selka na stůl křenovou omáčku, hustou a sladkou, ze smetany vařenou, zažloutlou vajíčky a rozkrájenými na drobilo, letošními už ořechy. Každému — počínajíc hospodářem — vložila na talíř jeho díl masa hovězího, libového a křehkého, a doprostřed posunula pecen vonného chleba, čerstvé z vejraže před koláči upečeného — samožitného.

V hlubokém a posvátném tichu všichni pojídali „těchto darů Božích“, jako by byli v kostele. Pouze tu a tam bylo slyšeti lžící cinknout, zuby chrupnout anebo rety srknout, a to ještě Kovandův zrak káravě zabloudil v tu stranu, odkud zvuk o jeho ucho zavadil.

První hlad už pominul — a jinou neděli byl by oběd ukončen—ale dnes ještě octla se na stole mísa knedlíků bílých, pšeničných, pěkně kyprých a houskou na drobilo rozkrájenou proložených, za nimi přišlo zelí s ostrou vůní- až sliny v ústech se sbíhaly, a konečně veliký pekáč — dlouhý, promaštěný už a zčernalý, na kterém v mastnotě ležela celá plec vepřová, do červena upečená.

Každý si mohl ukrojiti podle chuti a hladu — a proto hospodář ani

hospodyně masa nekrájeli. Uřízli si sami kousek, po nich Cimbura a děvčeka. Potom dětem ukrojila matka tenký řízek, neboť samy velkým nožem vládnouti nesměly a také ještě nedovedly ...

To bylo už poslední jídlo, protože dnes Kovandovic neměli hostů. Čekali až odpoledne snad že přijde nějaký úředník z Písku, snad pan aktuár s paničkou a dětičkami na vesnické koláče, ale možná, že také přijde z Písku i sám guberniální rada, vždyť byl s Kovandou dobře znám už dříve ještě, než byl starostou. Vozíval totiž Kovanda pana radu svými koni do Prahy, kdykoli tam musit k apelaci anebo z jiné příčiny.

Proto všichni seděli za stolem po domácku, vysvlečení v bílých, nažehlených košilích, pot perlit se jim na čele, brady leskly se mastnotou, tváře zčervenaly a na spáncích mužským až se chomáčky vlasů chvěly, jak s chutí čelisti se hýbaly a pracovaly.

Když se oběd blížil ke konci, Kovanda nenápadně se díval po všech talířích a sám hodně pomaloučku dojídal.

Dělal tak jen proto, aby ostatní nespěchali. —

Slušelo se totiž, jakmile hospodář lžici položí, aby ji položili i ostatní kolem stolu. Ale Kovanda byl přející člověk—nepoložil lžice nikdy dřív, dokud nepoložili jich druzí. Přál lidem a lidé přáli jemu.

„Děkujeme Tobě, Pane Bože Všemohoucí...“ zazněl konečné jeho hlas modlitbou po jídle a rázem pak všem se ústa rozvázala.

„Dobré jsi dnes vařila,“ pochválil si hospodář hospodyně, ale pak se obrátil k Cimburovi:

„Tak se mi zdá, že jsi o obžínkách nebyl s námi tak veselý —“

„Nebyl, hospodáři — šel jsem tenkrátě domů — vzkázala mi maminka, že tatínek nám stůňou.“

„Ale dnes půjdeš k muzice,“ řekl Kovanda. — Znělo to neurčitě jako otázka a spolu i jako rozkaz a oči hospodářovy utkvěly na tváři Cimburově. — To byla jedna z léček, oko, které mu položil. Chtěl vědět, jakým je nový jeho čeledín, když se rozkuráží, když se napije, protože v napilosti člověk

ztrácí nad sebou vládu, zkrocené pudy — dobré i zlé — vystoupí v celé divokosti a každý ukáže se v pravé podobě.

Selka zatím před každého postavila kupu koláčů — velikých a různého mazání: povidly, mákem, perníkem, tvarohem. I děti dostaly svoje, aby se učily s Božím darem zacházet. Každý se svým podílem mohl dělati po vlastní libosti.

Cimbura právě přemýšlel, kterému chudáku v obci měl by svůj díl donésti. Ale musil nechat toho přemýšlení, ježto hospodář na něho promluvil a úcta k němu vyžadovala plné jeho pozornosti.

„K muzice?“ — opáčil Cimbura a rozvažoval, zda hospodář se plá nebo nakazuje. — Nemohl postihnouti v těchto slovech přání Kovandovo a proto odpověděl podle svého vlastního přání.

„Nepůjdu.“

„A kolik je ti let?“

„Ve dvaceti chytili mne na vojnu — je mi tedy dvacetosm —“

„A prosím tě, chlapče — proč nechceš jít mezi chasu?“ sepjal ruce sedlák — „stydíš se za hradištské synky?“

„Nechodil jsem v Semicích — ani na vojně.“

„Není rozumné vyhýbat se starým zvyklostem — křivě růst, sám a sám jít pěšinkou a vyhýbat se cestě, po které krácejí všichni. Mohl bys zabloudit do samoty a ta bývá trpká — zlá — a neutěšená,“ vážně teď mluvil Kovanda. Bylo mu skutečně podivno, že jeho čeledín nenavazuje známosti, že dívek si ani nevšimne, mezi chasu v neděli odpoledne nevychází, že jen s dětmi si hraje, o vojně málo a nerad vypravuje, v knihách si čte, pobožné písničky pobroukává — „aby se z něho nestal podivín, mrzout — dávali by nám jeho rodičové vinu,“ řekl si hospodář a znovu hlasitě pronesl:

„Starý mrav káže o památkách se veselit, jít mezi lidi — svoje bratry — s nimi se potěšit — uctít čas, aby on zase uctil nás.“

„A kdy je to o památkách? Čemu tak říkáte? Neslyšel jsem to ještě,“ upřímně ptal se Cimbura.

„To je o obzínkách, když poděkujeme v kostele Bohu za šťastně

ukončenou žeň, potom je to dnes, kdy slavíme paměť posvěcení putimského chrámu a pak je to v masopustě, kdy koná se svatební veselí a kdy sedlák v zimě odpočívá a síly sbírá na blížící se jarní práci. Je ke všemu čas, k dílu i k jídlu, modlitbě i veselí, k práci i odpočinku a člověk nemá staletý pořádek rušit. Nic, vidíš u nás, jak je všechno rozděleno, a viděl jsi to jistě i doma. Náš selský život je utvrdlý, ztuhlý, zvykem posvěcený — kdekdo z našich, každý se mu podrobuje, a jako na podivína aneb nepřítel hledíme na toho, kdo ten starý pořádek náš ruší.

— Neosamocuj se a nevyhýbej se lidem. — Na mne hled. — Vidíš mě, chodím do kostela v neděli, v postě jdu k zpovědi, ale o památkách jdu do hospody. Nechápu svým selským rozumem, jak může náš člověk, sedlák, chodit do hospody každý den, karbanit — opíjet se — lehce žít. Ba, nezabloudíme tam ani v neděli — a šenkýř, vyjímaje žní, nemá doma ani piva. Vyjdu si v neděli ven do svých polí, dívám se na mravence, na včely, na motýly. Poslouchám ptáky, pozoruji les, rybníky, řeku. Prší-li, jdu k sousedu na hrátky — tak žiju. Ale o památkách, jako bych já nebyl já. Fúrie se mne zmocní — vyvádím — utrácím — peněz nelituju. Vybouřím se tak a zkrotím zas potom jak beránek.“

„Nenaučil jsem se tancovat, proto jako voják také jsem nikdy k zábavě nešel,“ namítl Cimbura.

„A jak to víš? Už jsi to někdy zkusil?“ znovu skoro patheticky ujal se slova hospodář. Umínil si, že musí zlomit vzdor a napravit hlavu tomu mladému muži, který se mu zdál buď pokrytcem, nebo lakomcem, nebo podivínem. — „Nezkusils a proto nevíš. Tanci se náš člověk — selský člověk — neučí. Tomu se učí jen páni. S tím my se rodíme. — Když spustí dudy a klarinet zazpívá, když spatříme kolo se točit — tu začnou se nohy samy do taktu zvedat, padne to na tebe, hlavou pohodíš — klobouk sveze se ti do týla, prsty luskáš, podupuješ a nevíš ani, jak se to stalo, že už se točíš. Já jsem od přírody klidný člověk, ale o sousedské cítím, jak si mne muzika podmaňuje. Je to jako nemoc nakažlivé, jako pláč nebo smích anebo spánek, zachvacuje mne to celého a člověk se neubrání. Písnička zvučí mi

v uchu, tlačí se mi do hrdla — rty třeba sevřené mi rozrazí — jako ptáček vyletí a já — už sedlák usedlý — si zazpívám a zatancuju. A jsi ty snad z jiné krve? Ve vší počestnosti tedy jdi a tu máš ode mne na útratu,“ dokončil sedlák. — Cimbura beze slova vstal a šel mezi chasu — šel do hospody.

III.

K večeru se Cimbura vrátil, ač ještě nebyl čas krmit koně.

„Ty jsi už tu?“ podivil se Kovanda.

„Ano, myslil jsem, máte-li hosty a kdybyste je chtěl nechat odvézt, abyste nemusil pro mne vzkazovat —“

„A jak se ti líbilo?“

„Líbilo se mi dobře.“

„A tancoval jsi?“

„Netancoval,“ přiznal se Cimbura a zarděl se. Seděl tam se staršími podruhy a čeledíny a vskutku cítil ve všech žilách i v celém těle, jak se mu tam muzika ozývá. I nohou pod stolem si poklepával. Zdržovala ho jen vrozená mu ostýchavost. Vskutku samotařil a přicházelo mu vždycky za těžko — jíti někam, kde ještě nebyl — mluvit s někým, koho neznal, navázati styk s cizím člověkem. Už jako malé dítě tím trpěl.

„Ty jsi nevezla,“ říkávala mu matka, když prosil, aby ho neposílala tam, kde ho neznali. — Tuto ostýchavost nesetřela s něho ani vojna.

A tak dnes o posvícení poslouchal muziku i písničky, hleděl na točící se párky, při třetí sklenici piva už už se zvedal, že půjde také k muzikantům—hodí jim stříbrný dvacetník a zatancuje si — udělá to nenápadně, až budou všichni v kole — aby si ho nevšimli — myslil na to,

ale mluvil klidně dál za stolem jako usedlý člověk o hospodářství, o vojně, o Uhrách, o Itálii – o Radeckém – a když vstal a už mířil k hudebníkům – ne – nemohl se odhodlat, vyšel ze dveří a šel domů. –

Slyšel za sebou několik posměšných, potupných výkřiků. To ostatní čeledínové se mu smáli, slyšel i pronikavý, tenký smích děvčat – a proto tím více spěchal k domovu.

Chasu hradištskou opravdu rozčiloval ten málomluvný čeledín Kovandův.

„A co to za pacholka,“ horlili všichni – „když mezi nás nejde a s námi nedrží. Náfuka je a pohrdá námi.“

Když odešel, sestoupila se chasa do kolečka a mluvila o Cimbuřovi.

„Je ze Semic – tatík má grunt.“

„To je toho, takových je u nás víc –“

„Vojačil.“

„Francek tuhle tam byl taky – Pepík taky a já taky.“

„Neumí asi tancovat.“

„Tak ať sem neleze, nechodí mezi nás na návěs – ať taky nejde do hospody.“

„Nestrpíme ho.“

„Vyvedeme mu něco –“

Když Cimburá krmil k večeru doma koně, potkala ho na dvoře Marjánka. Nesl koš sena a ona šla do chléva dojit. Sloužila už déle u Kovandů a bylo jí v té chvíli Cimburá líto.

„Půjdeš na večer zase k muzice?“ – optala se ho.

„Půjdu, budu-li chtít, co bych nešel,“ řekl Cimburá a sám se podivil tvrdosti svého hlasu i náhlosti rozhodnutí.

„A nechod’ – víš, chlápci se na tebe strojí,“ řekla a šla dále.

Cimburá vlastně už nechtěl dnes do hospody ani vkročil. Hlava ho pobolívala z kouře a piva. – Ale teď cítil, jasně cítil, že jítí musí, nemá-li ztratit vážnost mezi chasou a platit za strašpytla, za bázlivce, kterému by se po vsi smáli a kterým by pohrdali...

„Co by mi mohli udělat?“ pohodil hlavou a po večeři znovu se oblékl. S jakousi hrdostí — skoro vyzývavě otevřel v hospodě dveře a vešel.

Jaký to statný hoch! Přímo vzor jihočeského člověka. — Tělo prostřední postavy, souměrné a krásné — zrovna ideálně rostlé. V pasu útlý jako panna, ale jeho hrud' je mohutná — v ramenech široká — v prsou klenutá a v zádech rovná jako prkno. Na krátkém, svalovitém krku nasazena točí se malá hlava kučeravého vlasu a neobyčejně pravidelné, čistě oholené tváře. Na vojně navykl si přímé, vznosné držení těla, odměřený krok a otevřený mužný pohled.

Jediná věc pouze byla nápadná a rušila soulad jeho těla — tím byla mohutná — dlouhá a široká šlapadla na pružných jeho nohou, takže jeho boty — vysoké — s holeněmi, sahajícími až po kolena, byly rozměrů zcela mimořádných a bily do očí.

Z hospody už znovu ozývala se hudba a chasa točila se, v kole — když Cimbura do ní vešel ve svých vysokých botách, v přiléhavých koženicích z kozlí kůže a pouze ve vestě. Rukávy bílé, naškrobené košile jako dvě perutě odstávaly mu od těla a černý kulatý klobouček měl posazený na stranu k levému uchu.

„Bože, jak mu to sluší,“ pomyslila si Marjánka, „ale raději, kdyby sem nechodil — marně jsem ho varovala.“ Srdce stisklo se jí o Cimburu, jehož dobré, přímo dětsky dobré srdce znala.

Cimbura vešel s klidem člověka dobrého, spravedlivého a nevinného. Došel si pro sklenici piva a nesa jí v ruce, usedl si na své staré místo, mezi nejchudší a nejstarší. Seděli tu i jiní hosté — staří, sedření nádeníci, podruzi — všichni, kteří nebyli ‚sousedé‘ — nesměli mluvit ‚do obce‘ — a nesměli přijít zejtra — až bude ‚sousedská‘ — uctívali zde posvícení dnes...

Už přetancila chasa asi čtyři kousky — Cimbura dopíjel druhou sklenici a chystal se k odchodu. Nic ho netěšilo, nezajímalo. „Dokázal jsem jim, že se za ně nestydím, že se jim nevyhýbám — byl jsem po vůli sedlákovi a mohu tedy jít,“ uvažoval v duchu a v té chvíli nevzpomněl na varovný hlas Marjánky — když náhle celá hospoda ztichla a Jíra — ten, co sloužil v

Hradišti u Porazilů, přistoupil k Cimbuřovi a za ním všeska chasa mužská. — „Pozdrav tě Pán Bůh — Cimbuřo!“ oslovil ho Jířa vážně.

„Dejž to Pán Bůh,“ — odpověděl Cimbur a vstal. Vstal z úcty ke slovu božímu a vstal i z úcty k těm, kteří stojíce ho oslovovali.

„Sloužíš jako my ve zdejší obci — ale dosud se nám zdálo, že se nás stydíš a že se nám vyhýbáš,“ hlasitě, slavnostně mluvil Jířa — „nechodil jsi mezi nás ani večer pod lípu — ani v neděli do hospody na kuželky — nechodil jsi s námi mezi kázáním na hřbitově — nevracel jsi se také s námi z kostela. — Nesmíš se proto divit, že jsme ti to ve zlé vykládali a sobě za urážku to počítali. Ale dnes ukázal jsi, že se nestydíš za nás, že se k nám hlásíš — a proto po starém zvyku my — hradištská chasa — dáváme ti sólo a vybrali jsme ti tanečnici,“ — Jířa se obrátil — pokynul rukou — chasa se rozstoupila a za ní usmívala se — Anýžka, blázen, na Písecku toho času všude známá žebráčka. — Chromá, nešťastná osoba, stará už a shrbená, poloblba, jež toulala se ode vsi ke vsi, fintila se ustavičně a věšela na sebe stále různé hadry a odložené šaty, klobouky a stuhy píseckých paniček. — Velké břemeno takových hadrů vláčela ustavičně s sebou.

„Budeme tancovat — budeme tancovat,“ — smála se šišlavě, bloudící potřhaným zrakem kolem sebe.

Pustý smích rozjařené chasy ozval se vůkol. „S Cimbuřou — Anýžko — s Cimbuřou,“ — vykřikl jiný chasník a přistrčil ji k Cimbuřovi. Byl to Bartík, ten, co sloužil u Chmelíčků, právě v sousedství, hned vedle Kovandy. Cimbur letmo podíval se na něho a už přistoupil k Anýžce. Celá hospoda ztichla, co se nyní asi bude dít. „Udeří ji — bít ji bude — vyleje si na ní zlost,“ myslili si všichni a hádali, jak oni by se zachovali — jak z rozpaků by si pomohli.

„Anýžko, milá Anýžko,“ řekl jí Cimbur lahodně, jako by s dítětem mluvil — „vím, že jsi hezká i hodná, ale tancovat nebudem — tu máš, zavdej si ode mne,“ a podal jí svou sklenici piva — „a tu máš dvacetník — kup si dole u báby perníkové srdce a zítra ráno přijď ke mně — víš — do Kovandovic statku — dám ti uzel koláčů — všesky ti dám — budou tvoje — i

šátek ti dám," mluvil Cimburu měkce — skoro lítostivě — vedl přes hospodu bláznivou Anýžku ke dveřím a vyvedl ji ven.

„To jim to sluší.“

„Dej jí hubičku — hubičku jí dej!“

„A skoč si s ní, zatancujte si spolu.“

Hrubé, drzé poznámky padaly celou cestou na Cimburu, který snad sám a sám cítil surovost tohoto žertu.

„Tak jen ji vyprovod' — máma jí bránit nebude," křikl Jíra ještě za Cimburou. — Ale ten pustiv Anýžku samu ven — ve dveřích se obrátil a práskl jimi, až se hospoda zatřásla.

Jako výstřel na poplach zaduněla ta rána ztichlou světnicí.

„Je to Cimburu?“ ptal se kde kdo sama sebe a nikdo ho nepoznával, jaká změna stala se náhle v jeho tváři.

To ještě před chvílí tvář beránka — milá a tichá — usmívavá a lahodná — obrátila se a hle to je tvář lva. Bledá a strašná — dva požáry hoří mu v očích pod staženým obočím — vlasy se ježí nad svrastělým čelem — chřípí se rozšířila, rety se rozchlíply a za nimi bělají se stiššené zuby...

„Bude zle, krev poteče," prorokovali staří a zkušený u stolů — vyskakovali hned krotit — bude-li třeba — nerozváznou mládež.

„Styďte se!“ rozkřikl se náhle Cimburu. Hlas jeho zněl tvrdě, duněl a hřměl jako zvon na putimské věži, když bije na poplach — okna pod ním zadrněla a zdi se otrásly.

„Kdo že se má stydět?“ vypjal se vtom Jíra před Cimburou.

„Ty a s tebou všichni — hanba vám —“

„Hoj — hoši — slyšeli jste?“

„On nám tu bude kázat!“

„Cizák! Semičák!“

„Vyhodte ho“ — a po tomto výkřiku jako roj hrnula se chasa k Cimburuovi. Ten stál dosud na svém místě — a měřil pozorně okolí.

„Chcete se bít?“ ptal se jich poctivě a včas.

„Chceme!“ vykřikli všichni — ruce zvedly se do výše a obklopily Cimburu. Ten zmizel na okamžik v klubku lidských těl.

Ale jako by granát praskl v tom hloučku — rozletěli se náhle všichni a ve prostřed stál opět Cimburu — ruce jako dvě perutě rozpřážené a prsty zkřivené jako spáry. V jedné ruce držel Jíru a ve druhé Chmelíčkovice pacholka. Vybral si je chvatně — po těch dvou právě sáhl do chomáče chasy — hučící jako popuzené vosí hnízdo. Chňapl po nich, jako by chytal ne rukou, ale kleštěmi, tak silně popadl je u krku — pobral do rukou vestu i uzel hedvábného šátku pod krkem a smáčkl je, až límec konopné košile zařezával se jim do krků — pozdvihl je od země a ohnal se jimi dokola. — Jako plevy ve větru odlítali hoši a Cimburu stál uprostřed hospody sám a sám...

Nebyl bledý — tvář mu zčervenala a dlouhá jizva — Jindy sotva znatelná, jež mu zbyla památkou na Custozzu, podlila se krví a zbrunátněla. Bylo mu i dnes jako tehdy v Itálii, když krví se brodil. Neslyšel a neviděl. — Necítil se a pozbyl vlády nad sebou. Rudá kola dělala se mu před očima — bolavá pěna ukázala se mu v koutcích zkřivených úst.

„Mně se směj — mně, rozumíš —“ a třásl Jírou i Bartíkem — „ale ne bláznů — ne chudásu, který se bránit nemůže — ne Anýžce — Anýžce ne. A hubičku — hubičku jsi chtěl, tak si dejte po hubičce,“ a přirazil je tváří k sobě, až z nosů krev vystříklá. Jako pírkem obrátil je rázem ve vzduchu — „půjďte za Anýžkou — půjďte — tak hleďte — jak máte daleko k domovu“ mluvil zlostně a v napřážených pažích teď týlem přirazil je k sobě, až lebky jejich jako dva křeménky o sebe zachrastily.

Celá hospoda trnula. Jíra s Bartíkem zprvu nohama tloukli, ruce rozhazovali, ale tvář brzy jim krví naběhla, oči z důlků vystoupily a oni v rukách Cimburových viseli bezvládně a bez obrany. V hlubokém tichu hleděli všichni na tento silácký kousek. — Co bylo proti tomu všecko, co o lidské síle slyšeli vyprávěti od nejstarších pamětníků! Nevyrovnal se mu ani komediant, jenž tu v hospodě kdysi jednou rukou zvedal do výše cent železa! Zapomněli rázem na všechno, na hádku i rvačku a v němém úžasu

dívali se na rozkročeného Cimburu, svírajícího rukama dva nejsmělejší chasníky.

„Tak, furianti,“ křičel Cimburu oběma přímo do očí, „teď se mi posmívejte—jste lehčí jako dva pytle nacpané plevami anebo senem,“ a při tom stále jimi potřásal, „pustím vás — běžte si — chlapečkové,“ hodil je ke dveřím a ještě vykřikl:

„ať vás polejou teď vodou, abyste přišli k sobě.“

„A kdo má ještě chuť — ať jde!“ — a postavil se proti všem. Čekal chvíli vztýčený a hrozný. — Šla z něho hrůza na všechny kolem. Nikdo neměl dosud pokdy se vzpamatovat, probrat se z toho náhlého překvapení.

„A teď budu mít sólo — já — Semičák — já, Jan Cimburu —“ zabouřil po chvíli jeho hlas. — Hodil peníz muzikantům na talíř, až na talíři vyskočil, zazvonil a chvíli jako vlček se točil — „už jsem je měl — mám je a budu je mítí — ne protože vy chcete, ale protože já — já, Jan Cimburu ze Semic, z gruntu číslo jedenáct, já že je chci mít!“

„Protivínskej zámek — mezi horama“

zazpíval náhle změněným hlasem. Milým a vysokým, rozechvělým a tklivým.

„Nezapomeň na to,
co jsi mi dala —“

vpadli, jako by z těžkého sna procitli, všichni hoši najednou.

„Pěkný šátek dala jsem —
vyšívaný harasem —“

ozvaly se ke zdi se tlačící ustrašené dívky.

Hudba vpadla. Dudy zamečely, klarinet zapískal.

Cimburu zadupal — zavýskal — a první dívku, která mu padla do očí,

vedl si do kola, lhostejno mu, která to byla — byl by ji vyzval, i kdyby byla dcerou knížete pána z Hluboké anebo z Vráže. Na kterou padly jeho oči, tu si vzal. Ryla to náhodou Putimačka — Josefka Kubelovic — sloužící u Porazilů za mladšinku už poslední rok.

Jako s pírkem točil s ní po sále, a když muzikanti dohrávali, hodil jim z kola nový dvacetník. Ten letěl obloukem jako bílý motýlek, třpytil se ve světle lojových svíček a vesele dopadl na talíř ke svým bratrům.

„Pod našima okny v jeteli
chytili křepela s křepelí,“

zazpíval Cimbura.

„chytili jej do tenátek —
poléčených vedle vrátek,“

pokračovala hospoda.

A když muziky dohrávaly poslední verš — Cimbura tak, jak držel tanečnici — vyhodil ji do výše — přikrčil se trochu — natáhl pravici — v letu jako ptáčka zachytil naškrobenou Pepku — levičkou v pasu ji přidržoval, aby mu nespadla, a tak na dlani jako princeznu ji nesl z kola až ke zdi a tam pomalu a opatrně posadil ji na dlouhou, dřevanou lavici. Beze slova pak vyšel ven a víc se do hospody toho večera nevrátil.

IV.

O ničem jiném v celém píseckém okolí dlouho se nemluvalo než o siláckém kousku Jana Cimbury.

„Pane, vystřízlivěli jsme, husí kůže šupěla nám po zádech, když jsme viděli, jak hází Jírou a Bartíkem — jako by to byla pírká — byl by jimi vytráskal celou hospodu —“ vyprávěli Hradišťáci smrkovickým, putimským a ražickým na putimském hřbitově příští neděli po velké a ukazovali jim Jana Cimburu, když tichý a skromný, jako by nedovedl pět počítat, zas vycházel z kostela.

„Kdo by to řekl — takový nepatrný synek na pohled,“ — divili se všichni.

„Ale síly má jako medvěd, ruce má železné, co popadne, nepustí.“

„A to udělal — a s místa se při tom nehnul — ohnal se jimi — a chasa se rozletěla po koutech — dva pacholky zvedal a točil jimi, jako by to byly dvě borové louče,“ vyprávěli si staří.

Největší radost měl sedlák Kovanda. — Marjánka hned ráno pověděla hospodáři co se v hospodě u muziky stalo.

„Ale náš pacholek — to jste ho měli vidět — stál jako lev — třásl Jírou i Chmelíčkovíc Bartíkem jako hniličkami — ticho jako v kostele bylo při tom — nikdo se neodvážil prstem se ho dotknout — dvě sóla si dal zahrát — a

mlčeli —dovolili mu to—zazpíval a zatancoval jako nejlepší chasník — oči jsem mohla na něm nechat.“

Kovandovi hrdostí dmula se hrud'. Už to byla jistá věc. Měl nejlepšího a nejsilnějšího pacholka ve vsi. Jako je sedlák hrdý na koně, na pole, na úrodu na nich, tak je pyšným i na svoji čeled'. A Cimbura mu neudělal hanby, ale rozmnoží mu čest. Všude budou si o jeho kousku vyprávět a říkat:

„U Kovandů slouží — Kovandův čeledín je to.“

Vyšel za Cimburou pochválit ho. Ten ve stáji, jako by se nic nebylo přihodilo, hladil kartáčem a hřebelčil Dobráka a Divokou.

„Ty ses pral, Cimburo,“ — promluvil na něho Kovanda zdánlivě přísným hlasem, — „povídají to po celé vsi a ukazují na můj statek.“

„Nepral, ale bránil jsem bláznivou Anýžku. A když mne chtěli za to bít, bránil jsem pak i sebe — však jsem chtěl prosit selku, kdybych byl na poli, aby dala Anýžce moje koláče i se šátkem, mám je v truhle svázané — slíbil jsem jí je a přijde si pro ně,“ řekl Cimbura a odmlčel se.

„Dnes bys nemusel vyjízďet — je sousedská a jako selský synek mohl bys jít se mnou,“ — navrhoval Kovanda.

„Odbyl jsem si své,“ vážně odpověděl Cimbura a strojil koně — „pojedu orat.“

„Jak chceš,“ svolil sedlák a vrátil se do světnice.

„Ženo, máme nejlepšího pacholka ve vsi,“ — řekl selce s hrdostí.

„Že to konečně uznáš,“ zavýčítala mu.

„Přestál všechny zkoušky — není podivín — ale dobrák — krom té drahé duše — koni Dobráku podoben povahou — je klidný, tichý, ale hluboký jako řeka; ale také silný a přelily jako řeka rozvodněná, když vidí křivdu a bezpráví — budeme si ho vážit a jako svého chovat.“

Téhož dne odstěhovali Cimburovo lože ze stáje do komory, kde nyní s dětmi hospodářovými líhal. Všecky rodinné záležitosti před ním se projednávaly a on i o radu býval tázán.

Celá obec počala si ho všímat a hospodáři mluvili s ním jako se sobě rovným. Takové následky mělo Cimburovo, abych řekl, oficielní, první

veřejné vystoupení. Nebyl to pouze mistrovský kus síly, kterému se tam ve vsi všichni obdivovali, ale byla to i šlechetná pohnutka toho činu a ostatní přednosti jeho povahy.

I chasa — ba i Jirka s Bartíkem smířili se s ním, když viděli, že se Cimbura nehněvá, nepyšní a vítězstvím svým se nehonosí a nevychloubá, ale že žije dál obvyklým způsobem jako dřív, že není pyšný, ale svérázný, usedlý, zkrátka z jiného dřeva řezaný, než jsou všichni ostatní.

O ‚památkách‘ chodil Cimbura dál mezi ně, ale seděl v pokoji. Nesmáli se mu, ba naopak své spory mu přednášeli a on je jako rychtář rovnal. krotil bouři, různice a hádky. Jeho rozsudek platil vždycky, nesnesl odporu a nebylo odvolání. Každého rušitele napomenul — nepomohlo-li to, vynesl ho jako dítě a postavil venku před hospodou. třeba za bílého dne a na posměch mládeži...

Proto šenkýř po každé si oddychl, když Cimbura zasedl za stolem. — Věděl, dokud on zde, že veselí nebude rušeno a chasa bítí se nebude.

„Cimburo, počkej ještě — neodcházej,“ zdržoval ho často a loudíval. Sliboval mu, že smí zdarma jíst i pít — jen aby zůstal; ale Cimbura beze slova zaplatil, a když sám chtěl — odešel.

„Silák Cimbura“ — říkali o něm s příděchem úcty a obdivu a on sám dobře věděl o své síle. — Znal se dokonale a byl jist, že síla vlévá se mu do žil a svalů, jen když je toho nutně třeba. — A proto tak zvanými ‚siláckými kousky‘ vždycky pohrdal a nedal se nikdy k tomu svěsti, aby svojí silou zbytečně plýtval, aby se jí chlubil, aby ji marně ukazoval. Naopak klidně, liše žil, jako nejnepatrnější človíček — měkký a dobrý jako dítě, pln soucitu a lásky ke všemu slabému a ubohému. Dokud zlost anebo svrchovaná nouze ho nezvedla, dokud nezmocnilo se ho zvláštní jakési rozčilení, nikomu a ničemu nemohl ublížiti. „Odlez, broučku, odlez, abych tě nezašlápl — podívej se, jak mám velké nohy,“ říkal dobrácky sluníčku nebo střevlíku, hrabajícimu se přes cestu někam za neznámým cílem a opatrně se mu vyhnul. Ušetřil mravence i pavouka, ani mouchy jakživ nezabil — nanejvýš že na její dotěrnost zahuboval: „plácnu tě, hloupá i

bude po tobě – odleť raději někam ke svým“ – laskavě a vlídně ji varoval. – Děti miloval nade všechny lidi a v jejich společnosti trávil nejraději svůj volný čas, dlouhé večery zimní a všechna nedělní odpoledne. Dovedl jim vyprávěti roztodivné pohádky, líčil jim daleké krajiny, ale o vojně jim nikdy, anebo tuze nerad vyprávěl, vůbec na ta léta vojenská snažil se zapomenout – nikdy se jimi nechlubil a na jeho kabátě nikdo nikdy nespátřil vojenskou válečnou medaili.

„To zabíjení melo by přestat a je hanba o tom mluvit,“ odbýval dotěrné tazatele, jako by se jednalo o největší nemravnost, za kterou se lidé stydíávají.

Raději dětem vyřezával a vymýšlel různé hračky. – Učil je stavět drobné mlýnky větrné i vodní – stloukal s nimi spací budky, malinké vozíky, pluhy a brány, před vánocemi lopotil se dlouho s Betlémem a pouze tehdy, když drobotina dětská stala se mu nevěrnou, když se chvěl vzduch na návsi v jarním slunéčku jejich křikem, bral Cimbura na ten čas vzácnou věc – noviny a knihy. Kovanda byl písmákem. Bylo to u nich v rodu. A tak u Kovandů přečetl Cimbura po prvé souvisle celé Písmo svaté, život Pána Ježíše, životy svatých, Hájkovu kroniku české země a sáhl i po jiných knihách. Hospodář mu nebránil, naopak ukázal mu, kde je klíč od almárky s knihami uschován, aby kdykoli mohl Cimbura k těmto pokladům se doslati.

O všem, co četl, Cimbura usilovně přemýšlel, s hospodářem o tom rozmlouval, vyplaval se, dal se poučovat, pronášel námitky, hájil své přesvědčení a teprve jsa dokonale přesvědčen a o lepším poučen, vzdával se pak ochotně svého. Tak prohluboval v sobě a pevně do paměti vrýval si vše, co četl... Přečetl mnoho spisů Havlíčkových – jeho „Národní Noviny“, „Šotka“ i „Kutnohorské epistoly“ – s mnohým nesouhlasil, ale mnoho, přemnoho, pro celý život si zapamatoval.

Za žádnou práci na světě se nestyděl. Když v zimě v sobotu selka vysypala na stůl kupu peří, vysokou jako malý Boubín, Cimbura ochotně přisedl ke stolu.

„Snad bys peří nedral?“ okřikl ho Kovanda, „to je babská práce.“

„Dejte mi mužskou a nebudu drát, ale zahálet je hřích,“ a proto, když si všecko pospravil, dříví uchystal, vody navážil do džberu „v domě“, pro případ božího ohně, usedl ke stolu a tuhými, krátkými svými prsty trpělivě a vytrvale dral peříčko po peříčku.

Ženské se mu smávaly, ba i zlobily a urážely ho někdy svou prostořekostí. Posmívaly se jeho ohromným botám, jeho tlustým, chloupky bolavými svrchu hustě porostlým prstům, jeho starosvětskému kroji i účesu, ale Cimbura se nerozhněval, jen dobrácky se usmíval a poslouchal, jako by se ho to vůbec netýkalo. Nežertoval nikdy s dívkami — i když žert samy začaly — on nesplácel.

„A proč se nemáš k tomu ženskému pokolení?“ optal se ho Kovanda jednou v důvěrné chvíli, „či snad už sis vybral tam doma u vás, anebo snad na vojně,“ — klepal hospodář na čeledínovo srdce, aby i po této stránce ho vyzkoumal.

„Staří vojáci — staří hříšníci“ dodal ještě a zahrozil Cimburovi prstem.

„Ach ne, sedláče, proto ne. Ale tak — Proč se k nim mít, když ženit se nemohu. — Tak leda jen chtít některou pro hřích. Však přijde čas, přijde,“ kýval hlavou, „dobře se mi vede u vás, ale přece pacholčit do smrti nebudu — chci hospodařit na svém.“

„Dá tobě tatínek grunt?“

„Nedá, dá jej nejmladšímu, my dostaneme podíly a musíme se hledět dostat aspoň do chalupy.“

Kovanda souhlasné kývl hlavou. Pochopil v té chvíli rozvázného čeledína. „Šetří sám a myslí na budoucnost“ — pochválil ho v duchu.

Bylo tenkrát víc takových zjevů mezi chasou. Synové rolníků chodívali sloužit, sedlačit k cizím, když jich doma nebylo zapotřebí. Sloužili třeba mnoho let, trpělivě, oddaně, dokud neměli tolik, aby si pomohli k samostatné živnosti. — Jakási hrdost ušlechtilá neopouštěla je ani ve služebném postavení, do kterého šli častokráte dobrovolně. Obětovali se, jen aby jejich grunt doma se nezmenšil. Dnes běží už i u nás jiné poměry.

Otec s lehkým srdcem rozdělí statek mezi své děti. Kus pole dá věnem dceři, kus louky anebo lesa synovi, a tak se drobí, hynou a mizejí lány, mění se v pololány, ve čtvrtlány, v chalupy a konečně rozparcelovány, mize jí jako pramen v písku. Ale tenkrát stavovská pýcha žila v jednotlivých rodech a svému rodu přinášeli sourozenci tu nesmírnou oběť, že nežádali ani píď otcovské půdy, spokojili se s podílem, někdy dost skrovným, šli na řemeslo anebo i do služby a snažili se jiným způsobem poctivě ve světě někde zakotvit...

„Nedělitelnost statků“ — tento prý moderní dnešní požadavek už tenkrát na Šumavě a na českém jihu dobře znali.

„Švarcenberk má víc a nedělí,“ říkali naši sedláci a chránili statek tak, jako by to byl opravdu nějaký knížecí ‚fideikomis‘.

Takové bylo sociální pozadí i Cimburovo. — Věděl, že je povinen svému rodu, aby doma — v Semicích nezchudl, obětovat se — a obětoval se rád a oddané. Necháпали, zvláště chasa, tu vážnost a zamlklost Cimburovu — on také nikomu — vyjma hospodáři — nerozkládal svoje tužby a přání a tak si zvykli hleděti na něho jako na člověka předčasně zralého, tuze usedlého a vážného, kterému se víc už nikdo neodvážil posmívati.

Utvrzovala je v tom i nelíčená a upřímná Cimburova zbožnost. Na statku každý večer modlíval se s dětmi a sedlák vážně uvažoval, neměl-li by nechat modliti se Cimburu i u stolu. Ale pouze z obav, že by si tím v očích ostatních členů své rodiny a čeládky, jež v létě bývala hojná, zadal, sama sebe snížil, zůstalo při jídle všecko při starém.

Do kostela chodil Cimbura pravidelně každou neděli a v každém počasí. Nemohl-li do Putimě někdy, šel do Písku, kde bylo mší několik. Na křesťanském cvičení nescházel nikdy. Chodíval záhy, včas do kostela a tam pod kruchtou v kostele sv. Vavřince v Putimi měl svoje zamilované místečko. Modlíval se z knížek, ale rád, velice rád zpíval. Když přestali po mši sv. nad ním muzicírovat a rozhlaholilo se starobylým, gotickým kostelíkem: „Hospodine, pomiluj ny“ anebo „Svatý Václave“ — neodolal Cimbura, sklapl knížky a jeho jadrný, sytý hlas, jak vpadl, poznávali mezi

všemi hlasy. Zpíval si pobožné, vážné písně i za pluhem, ale jen na podzim, když v přírodě bylo ticho. Po jaru naslouchal, protože zpívali skřiváci, sýkory, pěnkavy, kosové a špačkové. Každoročně putoval o chlebě a vodě — pěšky buď k Sepekovské anebo Podsrpenské Matce Boží a smál se poutníkům, vezoucím se na bryčkách a žebříňácích, i těm, kteří se tahali s rancem jídla...

„Pěkná pouť! Posvícení a ne pouť,“ usmíval se a odmítl pozvání, aby si na vůz přisedl, buchtu anebo pomazánku na chleba přijal. Práce v neděli za nic na světě nebyl by se dotkl, vyjma ve žních, kdy běželo o boží dar. Doslova „odpočíval v neděli a ve svátek od práce.“ I když měl práci nějakou rozdělanu, v neděli se k ní nevrátil. A měl takových „rozvrтанých věcí“, jak on říkal, plno. —

Dovedl si všeho všimnout, všechno si promyslit a rozvážit. Pustil se do hodin, když vypověděly službu, a spravil je; spravil selce kolovrat, másnice, uměl koše plésti, střechu došky pokrývat, líšeň udělat, topůrko vysekat, násadu vystrouhat, houžev ukrotit a celou zimu tak na něčem pipal a řezal, ale v neděli sáhl po knize. — — —

Tak v Hradišti zrál a uzrál člověk dobrý, křesťan spravedlivý, zkušený muž a chytrý hospodář — silák tělem i duchem — Jan Cimbura.

V.

„Zítřa začnem s Pánem Bohem sekat luhy,“ řekl jednoho dne před sv. Janem Křtitelem sedlák Kovanda.

Naklepané a na kosištích naražené kosa visely už pod kůlnou přichystány a nové hrábě stály v koutě pod nimi.

Cimbura byl by radostí zavýskl. Senoseč patřila mezi jeho nejmilejší práce. Na luzích byl by trávil celý den, protože se rozkládaly u samé řeky – na pravém břehu křivotoké Otavy. A tu řeku on ze všeho nejvíc v Hradišti miloval. Rád seděl v neděli odpoledne na jejím břehu, rád se v ní koupal v podvečer, rád se na ni i ze zdáli při práci zahleděl. Jako tepna ohromného těla—tak mu připadala – plná bystré vody, modravé, nesoucí dlouhé vory a živící hejna rybek. Někde se schovávala cudně, obalovala se vrbami a olším, jinde obnažila se náhle, nahá zaleskla se na slunci jako ocel a zahrála jako roztavené stříbro. Kroutila se a vinula se jako lesklý had zelenou travou lučin a drobné vlnky její cestou si tiše šuměly a zpívaly. — Voda čistá, takže na dně bylo viděti leskly, zlatem promísený její písek...

A líbila se mu, i když na jaře se zkalila, když jarní vody v ní jakoby kvasem počaly se zvedat – kynout a bobtnat ve březích, když vlny na ní hrozivě rostly, dmuly se, ohromnou silou drtily ledy v drobnou ‚dřenicí‘, když olizovaly trávu na březích, podmílaly kořeny vrbin, vařily se a hučely,

jako nad ohněm se pěníly, až náhle překypěly, přes břehy přetekly a voda rozlila se po lukách. Řeka přitom vychrlila ze sebe všechnu špínu a vyčistila se tak po každé po jaru. Pomrvila louky, zanechala na křoviskách kal, písek a bláto, všecko, co lidé do ní naházeli – kusy šatů, střepy, zdechliny zvířat a sama vrátila se pak opět čistá, tichá do svého lože. „Jako muž, když si zahýří; rozhněvá a překypí,“ říkal si Cimburá při pohledu na rozvodněnou Otavu. I on někdy bývá jako ta řeka rozlitá – nespoutaná... Řeka k němu mluvila jako živá. šeptala mu, on jí rozuměl a proto u ní nejraději pracoval, stoky dělal, ryl, břehy opravoval anebo sena a Otavy, husté jako kožich a vonné jako ambra sekal.

Z lásky k řece naučil se i kouřit. – Týrali ho vždycky za časného jitra mšice a komáři – celou tvář míval potom dlouho opuchlou a bílými, tvrdými pupeny posetou.

„Nic není proti tomu než dýmečka. S tou člověk má se blížit ke každému hmyzu—ke včelám i vosám, ke mšicím i komárům. Pán Bůh nedal tabáku nadarmo růst.“ rozkládal Kovanda. Cimburá poslechl a pořídil si krátkou bradku a co nedělal ani na vojně, dělal v senách a Otavách za časného jitra – kouřil. A později, když si navykl, kouřil pravidelně – omlouval svoji slabost a říkal – „tomu mě řeka naučila, ta je tím vinna –.“

Když druhého dne ospalé slunéčko vstalo na východě, na Kovandových luzích už se kroutili čtyři sekáči. Sedlák v čele, Cimburá v jeho patách a dva podruzi. Louka voněla. Jako bolestné slzy zaleskla se rosa v květných, na smrt odsouzených kalíšcích a zablýskala, jako by to bylo drahé kamení. Kosy dosud ostré zakusovaly se do husté trávy a za sekáči rostly dlouhé, jako brázdy pravidelné řady husté, pokosené trávy. –

„Bude pršet,“ řekl starostlivě Kovanda, když došel řad a pozdvihl hlavu ke slunci. Svítalo matně a bylo obetkáno závojem bílých, průhledných obláček.

„Bude, komáři štípou jako zběsilí!“ potvrdili ostatní a vypouštěli mohutné kotouče dýmu.

„Dým padá k zemi a žáby ani se neozvou.“

A neprorokovali špatně. — Sekali ještě celý den i druhý — ale k večeru snesl se tichý déšť, nebe zatahlo se mrakem jakoby režnou plachtou a z něho přšelo, jen se cedilo.

Sedláci sekali dál. Síkli Chmelíčkovici i Porazilovic a těšili se, až Bůh dá a slunce vysvítí, že pak to bude rychle schnout. Sekalo se výborně, protože tráva byla mokrá a křehká.

Ale čtvrtého dne zůstali jako na povel všichni doma. — Přšelo dál a situace stávala se hroživou. Otava zlověstně šuměla a voda v ní rostla.

„Farské luhy u Putimě jsou už pod vodou,“ hlásal kdosi.

„I co pak Blanice, ta blázní vždycky první.“

„Má úzké břehy a malý spád. Když naroste Otava jen o poznání, už dusí Blánici — kam téci nemá — ba i voda z Otavy tlačí se do ní,“ těšili se sousedé a pilně pozorovali řeku.

Aby tak — nedej Bože —“ lekali se a báli se domyslit. „Přeběhne-li voda přes břehy, poplave pokosené seno k Písku ...“

Až dosud šla jenom voda, nenesla nic s sebou — ani trávu, ani kusy prken, ani dříví —. Bylo vidět, že nahoře kolem Strakonic a Sušice není ještě zle. I vory hnaly se po ní.

„Jak je?“ křičeli na ně se břehů.

„Dosud není zle — jen pršet kdyby už přestalo“ odpovídali voraři, opírajíce se v prudké zátočině vši silou o prohnutá bidla a vrzající opačiny.

Týden drželo nebe a celá řeka Hradiště v napětí a hrůze; než konečně vysvitlo černými mraky zlaté slunce.

Pozdravili je všichni jako vykoupení a oddychli si zhluboka. Luka stála sice pod vodou — ale byla to jen ‚zrcadla‘ — voda stojatá, která se vsákne do země, a jak klesne hladina v řece, vytratí se sama sebou. Ale pokosené seno musí se vyvážet z dolíků na vyšší polohy, aby zbytečně nevymoklo, nezahnulo, neztratilo chuť a vůni.

Hned odpoledne vyhrčely vozy a namířily na luhy.

Do rozměklé půdy zařezávala se kola, koně se bořili, místy brodili se i vodou; ale vyváželi pilně vůz po voze a shazovali trávu, ze které voda

crčela, na tvrdu a suchu. Ženy podkasané, muži s plátkami ohrnutými, všichni bosí pracovali do úpadu.

„Poberem?“ optal se Kovanda stojící ve vodě a vyhazující k vozu chuchvalce promočené trávy.

„Poberem,“ — odpověděl Cimbura. Nechtělo se mu ještě jednou se vrátit, nestálo to už za dvě fůry. — „Na jednu to všecko naložím.“ řekl proto sedlákovi a vidlemi zvedal ohromné kusy těžké, syrové trávy, až násada v ruce jako proutek se mu prohýbala.

Naložil vrchovatý vůz, a když místa už nebylo — skočil do řebřin, sešlapal trávu a nakládal dál. Konečně byli hotovi. Sedlák odešel k řece umýt si zablácené nohy.

Cimbura stáhl s líšně natočené opratě a mlaskl jazykem. Koníci schýlili hlavy a zatáhli. Ale vůz se ani nehnul. „No — copak — snad neuvezem?“ usmál se vesele Cimbura. Od řeky obrátil se Kovanda. Spatřil vůz zakrojený do louky.

„Cimburo, šlehni do koní —“ vykřikl rychle — „vyjeď kalupem — nebo nevyjedeš“ — —

Ach — Cimbura biče vůbec sebou neměl a snad sám by byl raději snesl ránu, než aby udeřil němou tvář a docela už koně — Dobráka anebo Divokou.

„A vyjedu, strejče, vyjedu — dá-li Pán Bůh,“ — umlouval svým dobráckým způsobem poplašeného hospodáře — a hleděl si dál koní.

Přítáhl řemeny, plácl jimi koně po širokých zádech a zahoukl na ně laskavě: „ha hou — koníčkové — výje — vístaha.“

Ti cítili, že jde do živého. Rozkročili se a zvolna jako na tvrdé silnici zaléhali do postrojů. Chomouty vrzaly, postranky se napjaly a koně jako dva šrouby opírali se o zem víc a více a — při tom bořili se hloub a hloub.

„Stůj!“ zahřměl sedlák a rozběhl se k vozu.

Ale bylo pozdě.

Koně propadli se až po břicha a vůz zakrojil se až po nápravy. Dobrák s Divokou úzkostlivě zvedali hlavy do výše — krky natáhli — hřívu i ocas

zježili a nozdry se jim rozšířily. Cítili nebezpečí, ale cítili i svoji sílu. Zdálo se jim, že jsou lapeni do tenat, jejich nohy že spoutány a že musejí rozbít – protrhat všecko, aby se osvobodili. Se strany na stranu zmítali sebou, trhali se, svaly jako boule naskakovaly jim na bocích a hned v zápětí se ztrácely. Na krku a po celém těle naběhly jim žíly a tvrdě rýsovala se jejich klikatá síť pod jemnou kůží. Bylo vidět, jak hraje v nich každý nerv, jak pudem sebezáchovám třese se v nich každý sval a každá žíla. – Zoufale kroutila se jejich těla, hřbety se hrbily a zase prohýbaly a z hlav do výše zvednutých dral se šilený, vysoký, nezvyklý řehot... Ale marné bylo jejich úsilí. Nohy pevně jako v pasti tkvěly ve hlinité půdě. Na ty jejich nohy, na štíhlé, jako struny tenké nohy padl Kovandův zrak nejdříve a on plný hrůzy vykřikl: „Nohy – nohy si zlámou!“ – V té chvíli projelo mu hlavou, jak měl za to sprežení tisíc zlatých ve stříbře hned na prkno a on je nedal. – „Když je může mít kníže Lobkovic ve Vráži, může je mít i sedlák Kovanda v Hradišti,“ řekl si furiantsky. Na to si vzpomněl a „tisíc zlatejch! Tisíc zlatejch!“ zděšeně vyřázel při tom z hrdla staženého úzkostí.

„Odstrojit!“ – „Vypřáhnout!“ – „Postraňky přerežte!“ – „Od oje hlavy jim odepnout,“ ozvaly se zmatené rady po okolí a se všech stran hnali se sem lidé.

Cimbura chvilenu stál jako omráčený. Ne – to se mu nestalo dosud, to jakživ neviděl. Pln lítosti a soustrasti hleděl na svíjející se koníky.

„Nu, tak jím přece pomoz, hlupáku,“ ozval se v tom poplachu vlastní – vnitřní hlas – „vytáhni je,“ – křičel dále. A Cimbura rázem ožil a jedním skokem octl se u Divoké.

„Nunu – koně, nu, Divoká – nu,“ ozval se Cimbura chlácholivým hlasem a koně na chvíli se ztišili. Otočili k němu ustrašeně svoje oči a hlavou láchli se. k němu. Cítili blízkost svého přítele, a to jako by je naplnilo důvěrou.

Kovanda jedním tnutím přerezal postraňky a Marjánka odpínala koním návojníky. Ale Cimbura stál na voji – ležící na samé zemi uprostřed mezi koni a sehnul se k Divoké – popadl ji jednou rukou za chomout –

druhou za široký kožený pohřbetník. — Kůň jako by větril pomoc — vši silou vzepjal se nejdříve předkem do výše a vzápětí hned i zadkem vyhodí! — vesele si potom zařehotal a už volný jako vítr uháněl k Hradišti. Valach toužebně, bolestně zaplakal.

„Hned, Dobráku, hned ti pomohu,“ chlácholil ho Cimbura a už zvedal i jeho, až jizva ve tváři barvila se rudě a oči krví se podlévaly. Ale tu už i druzí přiskočili a pomohli. Za ocas, za hlavu, za hřívu, kde se kdo chytil, zvedal zabořeného koně do výše. Vyzvedli ho — ten se otrásl a jako šipka letěl dlouhými skoky za Divokou.

„Koně — celého koně zvedl sám a sám a jako píрко postavil ho na nohy“ — říkali sedláci a s úžasem hleděli na Cimburu.

Ten se však díval, jako by se nic nebylo stalo a hmoždil se s vozem.

„Nech toho, chlapče,“ přistoupil k němu Kovanda, „zachránil jsi mi tisíc zlatek — Pán Bůh ti to odplatí,“ a potřásl mu rukou.

Ještě víc si ho zamiloval — ale nejen on — nýbrž zamilovali si ho i oba zachránění koně. Když ozval se Cimburův hlas, hned ušima stříhali. Když na ně zavolal, přes všecko k němu běželi, když v jízdě jazykem na ně mlaskl, vydalo to víc, než když sedlák bičem zapráskl.

Silák Cimbura zamiloval si je také — mazlil se s nimi, hladil je, mluvil na ně a když hospodář s nimi odjel do Písku anebo pana radu vezl až do Prahy, stýskalo se mu po nich a ani se jich dočkali nemohl...

VI.

O síle Jana Cimbury šla už slavná pověst po celém píseckém kraji. Schválně zašli si sedláci ke Kovandovi, po mši v Putimi i v Písku se zastavovali, hradišfských se vyptávali, není-li mezi nimi čeledín Jan Cimbura, silák, ten, co slouží u jejich představeného — že by ho rádi spatřili, rádi že by na vlastní oči viděli člověka, kterému, jak pověst dí, zapadlo spřežení v blatech a on je ze blat vytáhl.

Kroutili nedůvěřivě hlavami, když spatřili človíčka jim ve všem podobného, s milým úsměvem a dobráckou tváří. Ale přece věřili a sláva jeho rostla. Nejvíce šířil ji sám sedlák Kovanda, hrdý na svého pacholka. Ten nejvíce a nejraději o Cimburovi mluvil i při úředním jednání, na schůzích starostu z celého kraje — o trzích výročních — o poutích a posvíceních jeho ústa překypovala chválou Jana Cimbury.

„A je to přítel koní a milovník jich nad všeliké pomyšlení,“ vykládal s nadšením, — „já ho seznámil s koněm, protože v Semicích, doma, ani na vojně s koněm se nesblížil, ale on mne překonal. — Zkrotí každého i nejohnivějšího — do očí mu pohlédne — a už ne divoký kůň, ale krotký beránek stojí a chvěje se před ním. — Nuže — Chmelíčku — vypravuj — sám vypravuj, aby věřili.“

„Je to vskutku tak, jak Kovanda praví,“ potvrzoval souseď, „koupil jsem

koně, v Netolicích jsem ho koupil, šíjí má dlouhou, jako labuť prohnutou, nozdry veliké a oko bystré, je tedy smělý a udatný. Na trhu ve všech zkouškách obstál, nohy jsem mu zvedal, sám jsem ho ve voze projel — ,výborný kůň‘ řekl jsem — a vysázel za něho tři stovky. Byl mojí radostí a potěšením, asi čtrnáct dní už žral můj oves, když tu ztratil v poli podkovu. Sám k večeru vedl jsem ho za ohlávku do kovárny. A hle, sotvaže mu kovář kladívkem na kopyto poklepal, vytáhl se z ohlávky, jako mřín z ruky se mi vysmekl, zařehal, a jako vítr pádil splašený po návsi vzhůru. — Seběhli se mužští, s bičí přiběhli, a do kola jsme si ho zahnali. Ale nikdo, ani já neodvážil jsem se k němu. Točil zadkem a bil po každém, kdo se jen o krok k němu přiblížil, zuby cenil a výhruzně řehal. ,Nebude jinak,‘ myslíme už všichni, ,bude třeba do oka ho chytit, provazem ho spoutat,‘ když vtom přišel tuhle Kovandův pacholek. Cimburá přišel. Bez biče, s holýma rukama postavil se proti koni, podíval se nejdřív na zem, pak na koně, a už skočil po něm, chňapl, za chřípí ho chňapl, rukou trhl a kůň klečel před ním na předních kolenách a Cimburá jej přivedl zkrotlého a chvějícího se na celém těle jako ovečku do kovárny zpět.“

Jako pěny poslouchali zbožně a tiše sedláci. — Dovedli ocenili smělost, velikost tohoto výkonu a byli dojati, okouzleni.

„Jednou špatně zajel můj pacholek,“ ozval se Porazil, aby i on přiložil lístek do slávověnce Cimburova, protože cítil, že tím roste také sláva jeho obce, sláva Hradiště, „jak vjížděl do dvora, malý rejz vzal a kolem o pilíř zachytil. Předkem projel, ale zadní kolo opřelo se o zeď. Fůru pšenic vezl, až se žebří prohýbalo. Co dělat! Počal tahat koně a coufat s nimi do vršku. Koně až na ocasy sedali, jak se vzpírali, ale vozem nehnuli. A Jíra před voji bil a bil je vztekle přes hlavy. Jdu domů s vidlemi na rameně, abych fůru pomohl smetat a zdaleka už vidím, co se stalo. Bylo mi jasno, že se koně musí vypřáhnout, řetěz že se musí dát vzađu na rozvoru, koně do toho a ti že musí vůz pozpátku vytáhnout až na cestu.“

„Tak — tak,“ kývali souhlasně sedláci.

„Ale vtom spatřím Cimburu,“ pokračoval Porazil, „jako vítr přeskočil

plaňka Kovandovic, „už se jezdit a netýrej teď koně!“ vykřikl, popadl za kolo a za rozvoru a celý zadek i s nákladem odsadil do cesty a jako by nic, řekl: jed’ – už to půjde!“

„To že udělal?“

„Ano, to udělal, jako hračku to dokázal.“

„A při tom je vám měkký jako dítě, takový citlivý člověk,“ ujal se slova znovu Kovanda, aby v chvalořeči pokračoval a činům Cimburovým korunu na hlavu posadil, „nikomu neublíží, ani myši, když jeteliště oře a myši vyorá, i s hnízdem je stranou na mez položí. Všeho malého i slabého vřele se ujímá, ošetřuje kořata a krmí je, vlastní stravou přilepšuje kuřátkám, housátka ze stínu zahání na slunečko, štěněti se vyhne, s kozičkou po dvoře se honí.“

„Člověk podle srdce Božího,“ doložil kdosi.

„Tak – tak,“ přisvědčili všichni plni obdivu a úcty k čeledínu Janu Cimburovi.

Kovanda už ve všem důvěřoval svému moudrému pacholkovi, ve všem na něho spolehl. Aby mu podal o tom důkaz, umínil si, že ho zvláště vyznamená.

„Pan rada chce jet do Prahy, a tentokrát ho povezeš ty,“ řekl jednoho dne Cimburovi.

„Pojedu, pantáto,“ klidně, lhostejně, až to sedláka urazilo, odpověděl Cimbura.

„Chlapče,“ rozpálil se proto hospodař, „ty to povídáš, jako bys měl jet se mnou na Čížovou, a je to přece pan rada a Praha.“

„Nu a co na tom?“ podivil se Cimbura. „Kdyby to byl císař pán, povezu ho stejně jako vás anebo vaši panímámu. Vršskej Dvořák vezl z Hluboké do Třeboně ruského cara a dovedl to. – Mou starostí jsou koně, vůz a cesta, ale ne ten, kdo sedí.“

„Tak je to,“ pomyslel si v duchu Kovanda, ale výslovně Cimburovi za pravdu nedal, protože se neslušelo, aby sedláka čeledín poučoval.

„A znáš cestu do Prahy?“ optal se ho skoro jako by neslyšel.

„Znám, dvakrát jsem po ní jako voják mašíroval. Jede se z Písku na Mirovice, Mirovice, Milín a na Dobříš. — V Dobříši je delší kus cesty za patami. Tam se buď zůstane přes noc anebo koně nechat aspoň dvě hodiny stát a dobře nakrmit. — Z Dobříše potom jede se přes Mníšek, Zbraslav a Zlíchov do Prahy.“

„Což Prahu — v Praze se vyznáš?“

„A jak bych se nevyznal? Víc než rok leželi jsme v Oujezdě. Ptejte se, zkoumejte!“

„Víš, kde je hospoda „U zlaté husy“?“

„To abych nevěděl! Je na koňském trhu anebo jak říkají teď, na Svatováclavském náměstí. Je to velká hospoda zájezdní, pražský domov píseckých formanů — tam jsem k nim chodíval vyptávat se na písecký kraj a pohovořil s krajany.“

„A víš, kde je gubernium?“ proklepával dále Kovanda svého čeledína.

Ne, to Cimbur nevěděl. „Konečně!“ zajásal v duchu sedlák a zaradoval se, že v něčem Cimbur podlehl.

„Je to až na Malé Straně, pojeděš přes kamenný most, přes ten, co na něm stojí socha tvého patrona, a tam se už doptáš, každé dítě ti cestu ukáže. Tam zavezeš pana guberniálního radu, tam ho složíš, tam na něho počkáš, až sezení v apelaci bude skončeno, a budeš ho po Praze vozit, kam ti poručí. Praha, milý synku, není Hradiště. Co je Hradiště proti Písku, tím je Písek proti Praze. — Jako je v Písku o svatoalžbětském trhu, tak je v Praze celý rok. Víím, jsi dobrý kočí, proto nemám strachu ani o tebe, ani o koně,“ končil naučení vážně a smírně hospodář.

Cimbur pokojně a uctivě poslouchal, jak se na čeledína sluší a patří, aby nic nepřeslechla žádného slovíčka nezapomněl, ale všechno náležitě do paměti uložil a sobě vštípil. Teprve když domluvil sedlák, pravil Cimbur slavnostně, jako by slib skládal: „Mou vinou neštěstí se nestane, můžete být, strýče, bez starosti a ve všem na mne spolehnout.“

„Zítří si koně odpočinou a pozítří ráno vyjedeš. Obroku vezmeš na týden pro koně. Protože v Praze je nekřesťansky drahý. Ale tebe živit, mýta,

mostné a dlažebné platit, celou útratu hradit bude pan rada. — Pro kmotra Příhodu však bez peněz nejezdi.“

Kovanda nenabídl mu sám peníze, neboť dobře Věděl o Cimbuřově šetrnosti i o jeho úsporách. Znal i jeho zásadu, nevybírat a nežádat mzdy napřed, ale až po práci vykonané.

Sedlák domluvil. Cimbura se však nehýbal, ač měl hned jít a povědět to koním a počít s přípravami. „Chceš se ještě asi něco optat?“

„Ano, sedláče, uhodl jste. Mluvili jste o koních? o cestě i o mně. O všechno jste se starali, na nic jste nezapomněli, s láskou jste mi všechno připomenuli, ale o jednom jste pomlčeli — o voze. A tak nevím, který vůz mám připravit a namazat. Snad kočí vozík —“

Sedlák hlučně se rozesmál. Ale když se utišil, v prsa se udeřil a řekl:

„Má vina, Cimburo. Hle, jak jsem zapomněl! V našem kučírku by pan guberniální rada nejel, ten je pro něho sprostý, styděl by se zaň v Písku i cestou, kde má všude známé, zvláště v Dobříši, kde snad budete nocovat, a potom v Praze.“

„Pročpak by se styděl? Namažu kučírek, vymyju jej a v řece vydrhnu — jako když jedu do Putimě pro jemnostpána, nesoucího nemocnému Pána Boha.“

„Inu, jsou tak pyšní, o hříšné tělo starostliví lidé, že by se hanbou červenali na kučírku s tebou jeti. Pan rada má kočár, krásný, pohodlný kočí vůz. Veliký jako kaplička a celý zasklený jako almárka naše v koutě, co v ní stojí Svatoborská Panenka Maria. Pozítří ráno jen koně poženeš do Písku a do vozu zapřáhneš.“

„To mi už, pantáto, promiňte, ale nenuťte mne do té cesty. Do té Prahy nepojedu.“

Kovanda překvapeně zamrkal očima.

„Nemohu přece jeti s vozem úplně neznámým. Vy už jej znáte, seděli jste na něm; ale já nevím jak má dlouhou oj a jaké na ní držení, nevím, jaká jsou jeho kola a nápravy, nevím, jak dlouhé musí mít koně do toho vozu postraňky, nevím, otáčí-li se na dlouze nebo na krátce —“

„Pravda, pravda,“ souhlasně kýval sedlák a vzpomínal si, že i on po každé musil postraňky převazovat, cestou kolikrát s kozlíku dolů skočit, někdy i v některé vsi koláře s kovářem shánět.

„Tak jdi do Písku, jdi ještě dnes anebo zítra časně ráno a kočár si prohlédni. Stojí v radnici, na zadním dvoře v kůlně pod plachtou si hoví.“

„Ne tak, pantáto. Mám-li jeti, kočár musí sem — sem do Hradiště a k nám na dvůr. Tu já před vašima očima jej rozeberu a zase složím, namažu a vystrojím. Seno navážu, ovsa naměřím, kolomaže naberu, a vy povíte, kam ve voze vše uložím. — Potřebuji vaší rady na poprvé nejvíce, vy mi všechno ukážete, povíte.“

„Tak tedy hoď chomout na Dobráka,“ skoro mrzutě poručil Kovanda a šel do světnice natáhnout si boty. Sám potom na koně si sedl, pohodlně z dýmečky si pokuřoval a klátil se k Písku.

Na samu už noc přivlíkl z Písku kočár pana guberniálního rady. Bouřil a duněl ten prázdný vůz po nerovné návsi tak, že se Dobrák cestou ustavičně ohlížel, co to asi vleče za sebou. I lidé ve vsi vybíhali leknutím před stavení, neboť si myslili jinak, než že to jede — Pán Bůh nás chraň — k ohni stříkačka.

Cimbura vypráhl Dobráka a potom se vrátil k vozu. Spráskl ruce nad ním a hlasitě se divil:

„I to tě podivná bouda.“ Vidíval přece po městech kočáry, ale všechny už lehčí, novější, než byl staromódní, inventární kus českého královského gubernia. Uprostřed mezi předními a zadními koly jako dvě obruče vydouvala se mohutná kožená pera a na nich na čtyřech silných řemenech visela veliká zasklená skříň, pohodlná, opatřená sedátky měkce a kypře vycpanými. Jako korunu nesla skříň nahoře ozdobnou galerii — místo to určené pro zavazadla a za ním mezi zadními koly leželo prkénko pro lokaje.

Tu noc chtěj nechtěj musil tento panský kočár ztrávit v Kovandovic kůlně v sousedství prkeňáku a žebříňáku. Ale časně ráno vytáhl si jej Cimbura na světlo boží a podrobil důkladné a odborné prohlídce.

Popadl za každé kolo a zatřásl jím, každý paprsek v něm prohlédl,

neviklá-li se ve hlavě nebo v loukoti, ráfy ohmatal, a proklepal i nápravy a spojení vozu, ozkoušel přezky, neušel mu žádný šroubek a nepřehlédl žádný hřebík. Tu a tam kladívkem udeřil, kleštěmi přitahoval, co uvolněno a vyvikláno. Do luceren nové svíčky nasadil, za kočár na prkénko naložil celou kupu pevně svázaných otýpek sena a na kozlík hodil si pytel s ovsem.

Sváteční postroje koňské visely v přístěnku na dřevěné rohatině. — Mosazné přezky a mísky, kroužky a nýtky leskly se na nich jako zlaté, když je Cimbura vynesl ven a rozložil na dlouhém bidle. Všecko řemení čistým tukem znovu namazal a znovu spjal, každé spojení, ať šité neb na přezku, prsty ohmatal a v rukách vyzkoušel.

Na konec vyvedl koně. Bez ohlavů, jen tak pustil je ze stájí. Jako vítr vyrazili ze dveří a prohnali se dvorem. — Zálibným okem hleděl na ně oknem hospodář: „Hle, nejsou ve vsi koně, jež by se mým rovnali,“ řekl hrdě.

I selka s dítětem u prsou přistoupila k oknu, přitulila se k muži a s tichou radostí hleděla na prohánějící se spřežení. Hleděli i na Cimburu, který si s koňmi hrál v té chvíli jako s dětmi. Předbíhal se s nimi, podlézal je, nohy jim zvedal a prohlížel, tlamy otvíral, do očí jim hleděl a hřívu zapléтал. Koně radostně řehtali, veliké, široko rozevřené nozdry se jim chvěly, jak blaženě pofrkávali, oči hleděly bystře a zašpicatělé uši stály vzpřímené a kupředu pozorně obrácené jako dva kornoutky.

„Jsou rychlí a ohniví,“ vyvyšoval hospodář před ženou jejich vlastnosti, „jako jeleni, jsou zdraví a proto laškovní a hraví, srst jejich jest hladká, krátká a grošovitá. Hleď, vzkřiknu“ a Kovanda otevřeným oknem zavola: „Divoká!“ — a kobylna se obrátila, pozdvihla hlavu, a když spatřila sedláka, skokem přiběhla k oknu. „Vidíš, jak je krotká a chytrá,“ pokračoval Kovanda ve své chvalořeči, „má dobrou paměť, jako pes je přítulná a věrná,“ podrbl ji po hlavě a poplácal po ušlechtilé šíji. Selka podala jí oknem skývu chleba.

U vozu zapřahal už Cimbura Dobráka a vzkřikl teď na Divokou.

„Jdi jen, jdi,“ propoušřěl ji sedlák a ta jako ovečka rozběhla se ke kočáru a postavila se věrně po bok Dobrákův.

I na ní čeledín oslušel sváteční postroje – postraňky i návojníky měřil a konečně do rozpěrek koně zapřáhl. On sám poslední vyšvihl se na kozlík a před očima hospodářovými třikrát dokola klusem dvůr objel.

„Dobře,“ kývl tento hlavou, „k večeru veď koně do kovárny překovat a pak do řeky vybrodit.“

A než noc tmavá křídla rozložila nad krajem, veškeré přípravy skončeny. Byl připraven vůz i koně i sám Cimburá. Tichým, zdravým spánkem oddychoval a odpočíval celý statek Kovandův...

VII.

Královské zemské gubernium sice v Čechách roku 1849 zrušili, ale pouze na papíře. Trvalo to ještě několik let, než se vžila nová instituce, nazvaná c. k. místodržitelství. Zvykovou setrvačností vedeni, lidé dále jako předtím, když písecký magistrát byl zároveň soudem, titulovali pana radu buď ,pane magistrátní rado' nebo ,pane rado guberniální' a odvolání ve sporných záležitostech civilních i trestních dál putovalo do Prahy k obecnému soudu apelačnímu, k jehož zasedání—jednalo-li se o při projednávanou u magistrátu — vypraviti se musil po každé i příslušný magistrátní rada. Z magistrátních radů stali se pak místodržitelští radové a krajští hejtmani — města a obce dostaly samosprávu — zeměpanské úřady se oddělily, ale do Prahy jezdívalo se tak jako předtím.

„Jede k apelaci,“ říkali lidé, kdykoli pan rada vypravoval se na cestu do Prahy. A na takovou cestu chystal se i krajský hejtman písecký pan František Karel Miltner. Byl to člověk na výsost vzdělaný a ušlechtilý, úředník svědomitý a vlídný, na kteréhož dosud na Písecku a všude, kde působil — na Smečně, ve Slaném a jinde, s láskou i vřelostí vzpomínají... Pěstoval vedle svého povolání se zálibou starožitnictví, sbíral mince, staré zbraně, knihy a listiny, obíral se historií a vřele přál si podporovati Museum

Království Českého. Na Prahu se vždycky těšil a v kroužku českých vlastenců byl po každé milým a zvláště vítaným.

Tentokrát vzal sebou i svoji paničku, protože vezl do Prahy svého staršího syna Jindřicha Otakara, jenž zdědil po otci lásku k archeologii, stal se musejním asistentem, pomáhaje Janu Erazimu Vocelovi pořádati v Praze musejní sbírky. Pečlivá maminka sama chtěla vybrati milému synkovi byt a upravit mu tam hnízdečko...

Ale celá rodina i s panem radou hověla si ještě klidně v prachových peřinách, když už ve statku Kovandovic v Hradišti dávno všecko bylo na nohách. Hned ráno před čtvrtou první vstával Cimbura... Hustá mlha ležela ještě na všem a on už nasypal koním ovsu a při lucerně pozorně a důkladně je hřebelcoval, hřívy a ocasy zapletené rozplétal a pročesával – pak je napojil a naposled plné jesle vonného sena jim naložil. Tichým, spokojeným hlasem bručel si při tom svoji jitřní písničku místo modlitby. – Teplý, spánkem osvěžený radostně pak přistoupil ke studni. Hřídél dřevěného rumpálu zaskřípala, a Cimbura navážil si plný okov křišťálové vody. S chutí ponořil do ní hlavu i ruce, jako ryba zašplíchal vesele, bujně chladící vodou a jako dítě blaženě se usmál. Znovu a znovu nořil do vody hlavu, svalnatý krk a prsa. Otřásl se konečně, utřel, učesal se a zbožně pokřižoval. Po páté hodině vešel do světnice. Tam už selka vařila snídání. Cimbura se v komoře oblékl do svátečních šatů a vybral si koňské parádní pokrývky.

Na nebi již hvězdy bledly, ptáčkové se probouzeli a země šedala se už prvním podzimmím mrazíkem.

„Bude krásný den,“ prohodil Kovanda, vycházeje nyní po snídání s Cimburou do stáje, „řeku se paří a mlhy padají k zemi.“

„Pěkně bude—dým jako šňůra sloupá k nebi,“ přisvědčil čeledín a zrakem bloudil po hradištských střechách – jako by je na rozloučenou chtěl tím zrakem obejmout a políbit.

Odpočatí koně na stání už vesele řehtali a nohama netrpělivě hrabali.

„Počkejte, však se dočkáte a nabažíte se – máte to cestu před sebou a

pražské dláždění to nejsou naše travné, drnovité cesty. — Jenom, Cimburo, nezapomeň — každý den nohy jim umyj, kopyta prohlédni a podkovy proklepej, a kdyby se některá viklala, hned kovej, na nic nedbej, kdyby pan rada sebe více spěchal. — Dláždění je kat na koně,“ napomínal znovu sedlák a horlivě pomáhal do svátečních postrojů koně oblékat. Sám potom první Divokou ze stáje vyvedl a do kočáru zapřáhl, za ním vyhrnul se Cimbura s Dobrákem.

To už sluníčko vyskočilo nad lesy, promnulo si oči, zasmálo se zlatým úsměvem jako krásné dítě a kolem něho zarsřela obloha ohnivými paprsky, tenkými dosud jako vlásky, ale kam dopadly, tam ustupoval mrazivý dech noci, šedivý mráz zvolna jihnul a země vlhkem se černala.

Před zapražené koně poklekl Cimbura a namastil a načernal jim na cestu ještě důkladně tvrdá malá kopyta. V pumpy umyl si ruce, odvázal modrou zástěru, shodil čepici a nasadil si klobouček. Pak z lípy, co stála na dvore u studny, ulomil si větvičku a zastrčil ji se slovy:

„Abychom na vás nezapomněli.“ sobě dožadů za klobouk a koním za ohlavy.

„Jenom nezapomeň bič“ usmál se sedlák, znaje Cimburovu slabost jezdili bez biče. Ale Cimbura nezapomněl. Jako žezlo na trůnu stál bič zaražený do koženého pouzdra po pravé straně kozlíku. Byl to takový bič, jaký vídal Cimbura u formanů z povolání. Na pohled zcela obyčejný černý řemínek s trapečky na návěsce, pouze rákosové bičiště bylo neobyčejně dlouhé a poměrně silné. Dolejší jeho část — schována v pouzdrů byla důkladně železem dokola okována, jako by se bál Cimbura, kdyby jí zmáčkl, že by ji v ruce rozdrtil... Ba i trochu olova musil mu kovář do rukovítka zaliti...

Cimbura jej vytáhl a podal sedlákovi.

„Dobrý bič,“ pochválil ho Kovanda, švihnuv jím na zkoušku a potěžkáváje jej v ruce.

„Tak jsi hotov? Nezapomněl jsi na nic?“ — optal se vážně.

„Na nic, pantáto,“ stejně vážně, ale jistě a rozhodně řekl Cimbura a sundal klobouk.

Kovanda vytáhl z kapsy krajíček chleba a rozlomil ho na tři stejné díly. Jeden podal Cimburovi, druhý Dobráku na straně podsední a třetí Divoké na straně náruční.

„Dej, Bože, aby ses, Cimburo, ve zdraví vrátil,“ řekl při tom.

„Dejž to Pán Bůh,“ – řekl Cimbura a snědl chleba.

Sedlák špičkou biče udělal před koňmi na zemi tři kříže a podal bič kočímu. – Ten skočil na kozlík. – Divoká zařehkala – Dobrák zahrabal přední nohou, Cimbura mlaskl jazykem a přitáhl opratě. Koně zvedli hlavy a vykročili.

„Provázej Pán Bůh,“ křičela Marjánka z kravína.

„Provázej Pán Bůh,“ s dítětem v náručí stojíc na záspi, přála hospodyně.

„Pán Bůh dej.“ zavolal Cimbura a otevřenými vraty vyjel na náves.

Pastýř vytruboval a lidé vyháněli do stáda.

„Pozdravuj Prahu“ – „a Turka na mostě“ – „a Brunclíka“ – „přivez nám obrázek“ křičeli za Cimbrou, ale to už kočár hučel a bručel a v jeho dunění zanikaly všechny vzkazy.

„Zdrávi vzkazovali,“ vykřikl na všechny Cimbura a zatočil kloboučkem na rozloučenou celé drahé vísce a vyjel do polí.

Země porosena, jako potem zalitá, pařila se v záplavě slunce a voněla vlhkem. Kdesi v sadu anebo na jetelišti hrubý brousek s křikem jezdil po ocelové kose.

Probuzení cvrčkové po mezích v předtuše krásného dne zvědavě vylézali z děr a bujaře křičeli svoje jednotvárné „trp – trp“. Na stromě u cesty usedla sýkorka a několikrát stejnou, stručnou větou optala se: „Cimburo, Cimburo, kampak jedeš?“ Černá vrána roztáhla se na křídlech pod modrým nebem a z plných plic křičela na Cimburu: „Kam, kam, kam?“ – I žáby z kaluže vystrčily hlavičky a zajíkávě, nesměle odvažovaly se tázati: „Kampak, kampak?“

„I do Prahy,“ odpověděl opět všechněm najednou Cimbura a už si jich nevšímaje, hleděl si koní. Krotil je, zdržoval a mluvil s nimi.

„Jen počkejte — však se nabažíte — jen zvolna s počátku — zvolna — abyste vydrželi — to bude horší než se točit na poli anebo klátit se v prkeňáku. A nač ten spěch? Před sedmou nesmíme být v Písku.“ A koně jakoby rozuměli. Drobnými, laškovnými krůčky cupali, jako by tančili, dobře živená těla prohupovala se v kříži na štíhlých nohách, hlavami vyhazovali, uzdy bujností hryzli.

Když na písecké radnici počaly hodiny odbíjeti sedmou, zarachotil kočár pod okny pana rady.

„Starý voják!“ pochválil si pan rada, „té přesnosti se tam naučil!“ a šedinami prokvetlou hlavou jeho mihly se vzpomínky a zkušenosti nabyté nu komisích se selskými potahy i se samým Kovandou, kterému na hodince právě nezáleželo.

Služky snášely hned kufry a krabice. — Cimbura stoje na kozlíku, rovnal a přivazoval je na střeše kočáru. Sotvaže byl hotov, přišlo i panstvo. Cimbura seskočil, ale ruky, jak bylo zvykem, panu radovi nepolíbil, jenom přál všechněm šťastné a dobré jitro.

„Už jsi byl někdy v Praze?“ optal se ho pan rada — zatím co panička uhnizdovala se ve voze s obšírným košem, plným lahví, masa, chleba i různých drobností, jež cestou pro všechny možné případy mají být hned po ruce. Za ní už i syn si usedl. Jenom pan rada hovořil dosud s Cimburou a pak i s několika pány — snad úředníky a loučil se s nimi. Ti ještě i do otevřeného kočáru se klaněli a nehnuli se dřív, dokud koně nedali se do běhu.

Zmizel Písek, zmizela, jako by se potopila konečně i věž děkanského kostela a vůz octl se v širém kraji na cestě do Prahy.

Bylo ujednáno až v Milíně se zastavit — dříve ne. Popřát tam koňům krátkého oddechu, pokrmit je trochu a napojit, aby vydrželi potom až do Dobříše, kde měla být na celé cestě nejdelší zastávka, a pak v jedné tůře

mělo to jít až do Prahy, kam ať přijedou třeba už pozdě večer, jen když to bude před devátou hodinou, než Újezdská brána se zavře.

S tím rozvrhem úplně souhlasil Cimburá. „Je vidět, že je zkušený pán,“ chválil pana radu v duchu, obíraje se na kozlíku stále jen cestou a jízdou. V Miroticích, v Čimelicích a všude v každé obci, kterou projeli a kde byly věžní hodiny na kostele nebo na zámku, pozorné si jich všiml, když zjevila se na bílé silnici zvednutá mýtní závora, po každé se zaradoval. Mezitím, co pan rada platil, on pečlivě se vyptal, kolik je hodin — pro jistotu v rychlosti se tázal, jak daleko ještě mají, jaká je cesta, není-li křižovatka nějaká, pilně si všímal sloupů u silnice i nápisů na nich. — I k slunci zraky otáčel a podle stínu dobu denní odhadoval.

Ale hlavní péče jeho platila koním. S kopce je přidržoval a citlivě, opatrně podle potřeby brzdil. Do kopečka nechal je jít úplně volným krokem, ale po rovině ukázal panstvu, co umí Kovandovy koně z Hradiště. Mlaskl na ně jen — (biče celou cestu až do Prahy se nedotekl — ten zahálel a vlál jako zatknutá žerď s praporečkem na kozlíku) — a koně bystře dali se do běhu.

S počátku jen do mírného, nepravidelného klusu, ale brzy jejich krok se vyrovnal, shodli se, těla jejich se protáhla — hlavy kupředu se vychýlily a koně, jakoby plavali — v stejném tempu, dlouhými a při tom rychlými kroky klusali po krásné císařské silnici, tvrdé jako mlat a rovné jako stůl.

V Milíně zrovna zvonili poledne, když na náměstí vjížděl kočár páně radův. Ten držel hodinky v ruce a pochvalně volal:

„Umíš jezdit, skoro šest mil ujel jsi za pět hodin, a hle, koní nemáš ani zpocených!“ — Pan rada býval vrchnostenským úředníkem na Smečně u hrabat Martiniců a rozuměl proto i hospodářství a dobytkářství. Viděl Cimbuřovy koníky svěží, veselé, — s hlavami pozdvíženými a s pohledem jiskrným.

„Snad by doběhli ještě do Dobříše?“

To bylo proti smlouvě. Cimburá se zachmuřil a jako by neslyšel, skočil s kozlíku ke koním. Sáhl jim na vpadlé boky, přešel rukou po zavhlé —

trochu zvednuté srsti, dlaň položil jim na srdce — uši jim ohmatal a to všecko beze slova. Jen pan rada mluvil:

„Jsou to jen dvě míle, dvě slabé míle, snad ani ne celé — tam bychom si pak hodinku přidali — mám tam známé, dobré známé, rád bych si pohovořil s nimi.“

Cimbura v duchu se zlobil. — „Proč to neřekne hned,“ vyčítal panu radovi, „byl bych jinak jel, koně víc i na rovině šetřil.“

„Aspoň napojit musím,“ řekl konečně Cimbura nevrle a už rozpínal koním uzdy. Co mu byl pan rada? Jak by mohl pro něho ošidit svoje sprežení? Ale pan rada už sám to uznával.

„Nu, napoj tedy a pak jeď za námi — projdem se, do hospody ani nevejdem. Nevypřehej — a jak napojíš — přijed,“ a dal se i s rodinou pěšky na další cestu.

Bez chleba na cestu sedlák se nevydá. Nevydal se na ni ani Cimbura. Vytáhl ze šátku veliký skrojek a postavil se před koně. V ruce maje důkladný „zavírák“, ukrajoval skývy a střídavě podával Dobrákovi a Divoké. „To jen zatím — až v Dobříši — tam počkejte — tam vám to nahradím.“ Podomek přinesl dvě putny vody. Koně žádostivě, dychtivě pili.

„Odkud a kam,“ ptal se podomek a prohlížel vůz i koně a zvláště koně.

„Pěkné koně — jen ocasy jim ustříhnout a mohou stát v Dobříši v knížecí maštali,“ pouštěl se do řeči. Ale Cimbura spěchal. Věděl, že koni neuškodí napítí, běží-li hned, utíkají-li zas. Proto jak koně do sucha vypili, už jim uzdy vázal a už platil. Ze své kapsy diškreci dal a slušnou.

Než se pan rada nadál, bouřil už za ním kočár. Usedli vesele; ale Cimbura se stále koním omlouval. Jakmile Dobrák cestou do vrchu teskně po něm se obrátil, už Cimbura ho těšil: „Nu — nu, divíš se, vid, poledne je a žlab tu není, však on přijde — a fuj — Divoká — styď se — hlavu věšet až k nohám“ — a mírně trhl opratí.

Koně po chvíli zapomněli a osvěženi hnali se zas jako vítř.

Brzy na obzoru zjevila se Dobříš. — Zdaleka ohlašovala se už temnými,

pádnými úderý železných hamrů, pak věž i zámek vyhoupl se na obzor, až celé městečko jako na dlani leželo před nimi.

Ohromné, trojhranné náměstí se otevřelo a knížecí hospoda, veliká, zájezdní, přijala kočár ve svou náruč. Nebylo ani půl druhé hodiny s poledne. Pan rada zářil. „Cimburu,“ poklepal mu na rameno, „celému Písku to povím a v Praze o tom budu vyprávět — z Písku na Dobříš za šest hodin — sláva tobě i tvým koním.

„Hlavně koním, pane rado,“ skromně odmítal chválu Cimbur a rychle vypřahal. „Tak, pohovte si,“ a bral s koní dolů i chomouty, provedl je pro jistotu asi dvakrát velikým dvorem a zavedl je pak do stáje. Podomek ujišťoval a zaklínal se, že se o ně postará, aby jen šel a sedl si do formanky, jedl a pil, jak mu pan rada poručil.

Co Cimbur sám oba koně obsluhoval, sám jim žlab vytřel a vyčistil, sám ovsu nasypal a čekal, až jej schrupali.

„V cizím místě nelze věřit,“ myslil si, „což kdyby jim ho někdo ze žlabu hrst' ukradl a třeba holubům hodil“ — a lak seděl u koníčků a pokuřoval si, až se nakrmili a teď jen senem zakusovali, pak teprv šel Cimbur sám se najíst a napít. Cítil vskutku hlad i žízeň.

„Tak ve tři hodiny zapřahej, dříve ne,“ řekl mu pan rada, když formankou procházel a spatřil za stolem Cimburu.

Zářil, zrovna zářil při tom pan rada Miltner. Sešel se tu s panem direktorem, s panem justiciárem, s panem doktorem a všichni vyprávěli, co nového objevili, kde kopali, co v šachtách na Staré Huti a jinde havíři vykopali, vzácnými kusy starých mincí se chlubili, narychlo pro ně domů posílali anebo sami si je přinášeli, aby jim je pan rada určil, ocenil, nápisy přečetl. Ve svém žívlu byl a těžko se loučil.

„Nemít zítra úřední jednání, zůstal bych, rád bych zůstal, od srdce rád, ale užiji pozvání a na zpáteční cestě se zdržím, přes noc zůstanu a pobesedujeme si.“

To už Cimbur přešlapoval jako na trní kolem kočáru v dlouhém klenutém průjezdu. Domovník mu podrobně popsals cestu i vrchy i lesy,

kterými nutno jeti. „Pět mil je do Prahy a pět hodin třeba jeti a dobře musí koně běžet“

Cimbura svažtil čelo, když konečně hodně po třetí, po dlouhém loučení a ujišťování, ve čtvrtek že se budou v Dobříši najisto těšit, směl vyjeti.

Ani dost málo ho netěšil nádherný zámek, ani krásný děkanský chrám, ani park, o kterém mu s vážnou tváří povídal podomek, že je takový, „jako Šenprůn ve Vídni“, ani ohromné rybníky. Ani se neohlédl po té velké kráse a jen ujížděl dál ku Praze.

VIII.

Pana radu Cimbura si upřímně zamiloval. — Byl to milý pán, „ani by člověk neřekl, že je to pán — tak něco našeho má v sobě. Nestydí se za člověka, pěkně pohovoří, poučí, pochválí a poradí,“ říkal pak o Miltnerovi Cimbura po celý svůj život. S rodinou Miltnerů projel Prahu křížem krážem — a jak Prahu znal. Nemusil se na křižovatce otáčet zpět ke dvířkám kočáru, kde pan rada Kovandovi vždy směr rukou ukázal, ani se ptát strážníka. Vyznal se sám v čtvrtích i ulicích. Staromódní kočár pana rady, krásné selské koně v něm a kočí v kožíšku, to působilo v ulicích pražských poněkud sensačně, starobyle, jako na starožitnost ohlíželi se lidé za tím rachotícím spřežením; ale to se hlavně panu radovi líbilo. Miloval každou starožitnost a proto právě jezdil i Prahou ve své ekvipáži venkovské. Mnoho času pro sebe Cimbura neměl. Musil se starat o koně i o vůz a vozit Miltnerovic, kam poručili — do musea, k místodržitelství, večer do divadla i z divadla do různých paláců a domů. Pouze rána — asi tak do desíti hodin — byla Cimburova. — A v těch jitrech Cimbura procházel se Prahou. Navštívil po letech zas stříbrný hrob svého patrona u sv. Víta, podíval se do kasáren, prohlédl si s mladým pánem Miltnerem i Museum. Prováděl je sám pan Vocel a vlídně s Cimburou porozprávěl.

Ale jednu vadu měl pan rada, pro kterou se naň Cimbura často mrzel.

Odevšad se vypravoval jako vrabci z Čech. S každým známým se zastavil, často už od kočáru ještě zpět se vrátil, někam zaskočil se slovy: „Hned se vrátím“ a takové jeho „hned“ trvalo třeba hodinku.

„Ach, tatínek když spatří Prahu!“ mávl rukou mladý pán; ale pouze paní odvážila se ho napomenout, a to ještě německy.

I teď, když už Cimbura stál před bytem mladého pána s koňmi a kočárem připraven na odjezd, nemohl se jich dočkat.

Nejvíce ho mrzeli zevlouni, kteří podivný kočár, teď zase na cestu senem i škatulemi vystrojený, – zástupem obklopovali. Tisíc chutí cítil ohnati se alespoň jednou bičem, ale věděl, že nesmí. Tak jen v duchu je plísnil: „Bože, jak jsou li Pražáci hloupí. Doma si Cimbury ani pes nevšímne a tu na něho troubí půl Prahy.“ Bylo mu nevolno pod těmi dotěrnými zraky, jemu i koním. Ti také jako by cítili, že už končí vyhnanství, u že se vracejí zase domů, do Hradiště, na jeho měkké cesty, do jeho ticha a klidu, do teplých slujů, do čistého vzduchu a k chutné pitné vodě, netrpělivě přešlapovali a zlostně bili nohama o dlažbu, až podkovy zvonily.

„A že ti lidé nemají co dělat, že tu tak mohou čumět,“ rozumuje Cimbura a vzpomněl si, jak u nich ani dítě nesmí dlouho stát, hned že je volají: „Co stojíš, běž a udělej to a to – přines mi to nebo ono“ – a tu zevlují i dospělí lidé.

Nahoře mezitím loučili se rodičové s nejstarším synem. Měli vyjeli z Prahy v jednu hodinu – a už odbíjely hodiny po pražských věžích druhou a Cimbura dosud stojí na dlažbě.

„Přijedeme tam za noci,“ zlobil se v duchu a napadly ho mimovolně ohromné lesy, kterými sem projel...

„Nu, koně jsou čerství, odpočinutí, od rána stáli“ ~ umlouval a krotil zas v sobě nelibost.

Konečně vyšli a syn s nimi. I do kočáru k nim usedl a až na Zlíchov musil jeti Cimbura krokem, „aby se ještě užili“.

Pan rada zapomněl na Dobříš, na přátele, kteří ho tam očekávají, a jen se synem stále se obíral jako by se odloučili od něho nemohl. – Znovu

mu připomínal, o čem mu má psáti, které knihy poslati, ve kterém archivu co opsati, koho navštívit. I Jindřich novými otázkami otce zahrnoval — v té poslední chvíli se mu zdálo, že se rozejít ani nechtějí. A když syn přec první sám od nich se odtrhl — ještě stáli na obkročáku stárnoucí rodiče, oči matky zalily se slzami a mávali šátkem tak dlouho, pokud nezašel.

Beze slova pak znova usedli a teprve od Zlichova kočár vlastně se rozejel. Nebe potáhlo se mraky, ze kterých každé chvíle hrozil déšť.

Za Zbraslaví už valem se šerilo, a když přijížděli k Mníšku, už nerozeznávali ani v lese Skalku s kostelem a klášterem Františkánským: Cimbura cestou do vršku mezi jízdou rozkřesával oheň, od doutnajících hubky zažehl sirky a rozsvítil lucerny. Za Mníškem projeli okolo Malé Svaté Hory — tu ještě Cimbura jako by kraj rozeznával, ale pak se slila tma kolem něho a pouze obě lucerny vrhaly pruhy světla koním pod nohy a na strany. Předjeli několik těžkých povozů, několik jich potkali a pak ztichlo všechno. Jen les s obou stran hučel, jako by z hluboka oddychoval. Hvězdy otevřely své zlálé oči, černou tmou na silnici, černé mraky nad černými lesy rozrážel kočár s hlukem rychle jedoucí a svílicí si na cestu žlutým světlem. Nočním tichem daleko bylo slyšeti temný rachot.

„Měl bys zhasnout lucerny,“ napadlo Cimburu. — Slyšel mnoho o dobříšských lesích, každý vozka i za dne si zavýskl, když je měl za patami a ve tmě odvažovali se jimi nejmíň tři-čtyři pohromadě.

„Zhasni lucerny,“ radil znovu vnitřní hlas, „lucerna je zrádce, ukazuje cestu, směr, zdaleka na vás upozorňuje, napřed vás ohlašuje, podle luceren lze mířit, po koních střilet, po kočím, anebo i po pánech za lucernami.“

Ale cosi vzpíralo se tomu hlasu. „Jsem poctivý člověk, nepojedu přece se zhaslými světly. Což když se s někým setkáme — má právo každý nás cestou zastavit jako podezřelý,“ rozjímal Cimbura.

„Zhasni je,“ ozvalo se v něm znovu.

„A nezhasnu,“ rozhodl se pevně Cimbura a už měl pak v duši pokoj. Jeho oko zvyklo si konečně i na tmou, rozeznával šedivou, prašnou silnici

před sebou, po stranách příkop a za ním vysokou, černou, jako neproniknutelnou zeď – vysoký les.

Koníci vesele běželi a pravidelně – přesně – jakoby v taktu ozýval se tvrdý dupot jejich. Cimbura se zálibou naslouchal. To neomylně znamenalo, že jsou zdraví a svěží, že jim Praha neublížila, nekulhají, neklopýtají, jejich klus je stejnoměrný, vytrvalý a pravidelný, jako dva sehraní hudebníci zachovávají dosud stejné tempo. – A Cimbura měl ucho bystré. Poznal hned u každého koně vběhli pouhým sluchem, kulhá-li a na kterou nohu, běží-li a jak běží, střechuje-li, hned rychleji, hned volněji se žene, poznával jeho únavu, malou vytrvalost, zemdlenost. – Ale Dobrák s Divokou pluli tmou vesele jako dvě rybičky. Bezstarostně hleděl proto do tmy se svého kozlíku a myslil si, kdyby tak spatřil jelena nebo daňka, anebo srnčí kus, alespoň pásti se v příkopu, v trávě – přál si to – necítil by se tak samotný, cesta veseleji by uběhla – – – Koně sami vtom zmírnili klus a Cimbura poznával, že cesta se níží, že sjíždějí s kopce do údolí. Přitáhl brzdu tedy, a jak dřevěné špalíky její přilnuly k obručím, zaskřípala bolestně obě kola.

Pan rada se probudil. Neměl v Praze „svůj pořádek“, byl unaven dojmy i nezvyklým nočním bděním, podřimoval proto ve voze on i jeho paní. Ten výkřik kol teď ho probudil.

„Kdepak jsme?“ optal se oknem.

„Za Vosnicí už, milostpane.“ hlásil Cimbura a pan rada znovu spustil okénko. „Měli jsme přece dřív se vypravit,“ řekl kajícně paní. Ale ta neodpověděla. Neslyšela ho. Spala stulená v druhém rohu kočáru. I pan rada potom zmlkl, zachrul se znovu pod příkryvku, vyhledal si jinou pozici nohou a opět přivřel oči.

Pomaloučku sunul se vůz po srázném svahu. Cimbura všechen pozor věnoval brzdě, ruky se žluté kliky ani nespouštěl. – Najednou slyší, jako by divoký holub vrkl jednou – po druhé. Cimbura vypjal krk – nachýlil ucho směrem, odkud holub se ozýval. Měl velmi vybroušený sluch a v

hradištském lese v neděli poslouchával ptáky často po celé hodiny, I sám dovedl po nich hvízdát, zpíval a volat.

Vtom zavrkal holub po třetí a blíž.

„To není holub,“ určitě, rozhodně poznal Cimbura a zbystřel celý. Kus cesty před ním se ozval sojčí skřek a stranou jako by se straka zachechtala, ale to všecko znělo falešně. „Jde to z lidských hrdel, ale umějí to výborně, pytláci to budou – pytláci patrně,“ pomyslí si.

Ale již vtom náhle jako rudý blesk kmitlo mu hlavou hrůzná pomyšlení: „A nejsou-li to pytláci? Kdo je to potom?“ bál se domyslet. „Kopce je za námi, kopce po stranách, ano tu, v tom údolí tmavém a černém, v tom údolí i za dne smutném, jako by v údolí smrti – tu jedině mohli by se odvážit – vyskočit – – –“ rozvažoval náhle.

„Zhasni lucerny,“ probudil se starý, varovný hlas.

„A nezhasnu – děj se, co děj,“ porážel jej v sobě Cimbura.

„Někdo běží pokrajem lesa,“ hádal Cimbura – když zaslechl praskot suché větvičky, „to bude jelen“ a napjatě poslouchal, „ne – to není jelen – člověk běží,“ poznával po kroku.

„Připravím se na nejhorší,“ řekl si klidně. – Tři kříže udělal na sobě a sáhl po biči, až dosud zaraženém v koženém pouzdru. Tři kříže udělal bičem i nad koňmi a pak jej vzal obráceně do ruky. Vůz dosud sjížděl s kopce pomalu, krokem.

„Teď se neodváží, teď ne, vědí, že bych ujel, ale až pod kopcem – tam budou čekat – a ten zde jen znamená jim dává,“ šeptá si Jan a znovu jemným sluchem zachycuje opatrné, liščí kroky, sledující vůz z povzdálí.

„Vědí, že do kopce se koním nechce; ale neznají mých koní,“ a Cimbura na kozlíku potutelně, skoro škodolibě se usmál. Spoléhal se úplně na své koníky, bystré a dobré, na slovo poslušné a smělé.

Ti frkali a podezřele stříhali ušima. Cítili, že cosi visí ve vzduchu, co zle – ach – zle může pro všechny skončit...

„Ujedu,“ rozhodoval se Cimbura, „jak s kopce sjedu, pustím koně a vyjedu kalupem až na kopec, jako generál Vindišgréc,“ kdy z vtom po levé

straně z příkopu zvedl se chlap jako hora, vykřikl „pr“ a vrhl se ke koním. Proti vozu plným tryskem utíkal kdosi po silnici, jeho kroky duněly zblízka.

Cimbura věděl, kolik uhodilo a trhl opratěmi. Bylo mu jasno, že na koních všecko záleží – „zastaví-li nás, podaří-li se jim koně zadržet, pak jsme ztraceni,“ projelo mu hlavou – „dvou, tři i čtyř se nebojím, mají-li ruce holé. Ale kdo ví, kolik je jich a nejdou jistě s rukama prázdnýma – a což já, ale pan rada a panička –“ pomyslně si ještě a potom už všecko, všecko propadlo v něm do neznáma – pan rada – panička – on sám a pouze jedno jediné znělo mu v uších – – –

„Musíš projet,“ slyšel hlas zřetelně a přísně na sebe křičeti. A to už zase jizva na tváři krví mu naběhla, zuby mu zasvítily a oči zaplály. Každá chvíle drahá. Než se seběhnou, než ho otočí, než koně do škarpy strhnou.

„Dobráku,“ zavolal Cimbura a postavil se na kozlíku. Dobrák se plašil. Bylo patrné, jak divoce nohama hrabal, jak se zadkem rozkročoval, jak se vzpínal.

I Divoká věřila. – „Ach, což ta, ta hned by se nakazila!“ zlobil se Cimbura, protože jí nikdo nedržel, ona nikoho nevlíkla, ona měla se pěkně protáhnout a dát se v let a ne nohama sekat, tancovat, zadkem vyhazovat, takže cesty neubývá, i nohu mohla by za postraněk přehodit a co potom. „Divoká!“ zlostně, hněvivě i vyčítavě, hlasem jako hrom zakřikl ji Cimbura.

Koně poznali Cimburův hlas. Poznali v něm úzkost i odvahu, důvěru i odhodlání. Vzpamatovali se a v té chvíli podržel se Cimbura levicí kozlíku, jednou nohou stoupl si na oj a druhým krokem už seděl na Dobrákovi. Kůň ho poznal, jak jezdíval na něm Cimbura do kovárny i do brodu, vesele hned zařehotal a zatřásl mocně hlavou, na které jako pijavice visel člověk a ne a ne se pustit. Kolik kroků už ho vleče kůň a on drží se jako klíště, jenom „pr – pr“ vyráží ze rtů.

Cimbura napřáhl bič a udeřil levicí do tmy. Těsně kolem hlavy koně hvízdla rána. Bez výkřiku svalil se chlap k zemi a Dobrák vyskočil kupředu jako srna a skokem dal se do cvalu.

„Co se to děje, co se to děje?“ vzadu křičela panička.

„Nic,“ řekl pan radu, „bud jenom klidná,“ a ohmatával kapslíky na dvouhlavňové bambitce.

Plným tryskem letěl kočár. — Příkrčen, drže se chomoutu a k ráne stále připraven seděl Cimbura na koni a srdce v něm plesalo. Povolil koním plně — letěli jako bez otěží. Cimbura je znal — předjíždíval se s nimi častokráte o svatbách a vždycky zvítězil. Věděl, že rozpění-li se jim v žilách chladná krev, že není moci, která by je naráz zadržela, že není překážky, které by se lekli, propast přeskočí, plamen proletí, srazí k zemi každého, kdo se jim do cesty postaví.

Jako dva dravci přehnali se po krátké rovince — i vichrem dali se do kopce. Cimbura bičem dotkl Divoké a koleny smáčkł Dobráka — a kopec—nekopec letělo spřežení mohutnými, dlouhými skoky, nohou země sotva se dotýkajíc. Teprve, když k myslivně přiletěli, přitáhl Cimbura opratě a zarážel koně zvolna v běhu.

Do Dobříše vjeli už obyčejným klusem...

V hospodě „Na knížecí“ už všeska městská honorace očekávala pana radu. I paničky se dostavily a musicírovalo se i zpívalo.

„Aha — Máte nové koně“ zdaleka volal podomek, kolébající se do průjezdu, aby pomohl vypřáhnout. Poznal Cimburu i kočár, ale nepoznal koní.

„I nemám — to jsou tytéž koně.“

„Měl jste hnědky, a tuto jsou šimli, mušáci.“

„Pohladte je!“

Podomek přešel rukou záda Divoké a hrst pěny zůstalo mu ve dlani. Ted teprve si všiml, jak jsou uhnáni, bez dechu, jak nohy pod nimi se třesou a celé tělo jak nervosně se chvěje.

„Ti se splašili,“ řekl čeledín.

„Lekli se čehosi pod kopcem a jedeme tryskem až sem. Myslíl jsem si: Proběhnete se, však si odpocínete!“ lhostejně mluvil Cimbura a vši silou třel slaměným víchem jednoho a podomek druhého koně. Do pokrývek pak oba zabalili a dlouho navečer prováděli je po velikém, trojhranném náměstí

dobříšským, než je zavedli na dvůr a do teplé stáje. Tu noc spal Cimbur s nimi a při nich ve stáji a nehnul se od nich ani na krok. I jíst mu sem museli přinést – máz piva tu popíjel a dýmečku pokuřoval.

Oslavný večer, na počest páně Miltnerovu pořádaný, protáhl se až do pozdních hodin ranních. Pan rada Cimbuovi vzkázal, že před polednem nevyjedou.

Tentokrát Cimburu to nic nemrzelo. Nakrmil ráno koníky, jel s podomkem k polednímu do rybníka dobříšského je vyplavit a když se na nich z brodu vraceli, už zas „figuru dělali“ – stavěli se, bočili a točili jako panny.

„Já mám koně – vrané koně – to jsou koně mé–“ bručel si vesele na Divoké sedící Cimbur...

IX.

Jízdou do Prahy a šťastným návratem přibylo opět slávy Cimbuřovi. On sám skromně, mírně odpovídal na všechny otázky. Rozdal dárky, které známým přivezl, po věděl novinky, které viděl i slyšel, a zase klidně zapřáhl se do denních povinností, jako by jízdy vůbec nebylo.

Ale pan rada Miltner nemlčel. Pověděl všechno Kovandovi a poslal po něm i dukátek, malý, žlutý, Cimbuřovi na památku a na důkaz uznalosti a Kovanda už teprve nemlčel.

„Pěti se nebál, pět jich bylo,“ vykládal doma selce i dětem.

„I kdo ví, kolik jich bylo, já vím jen o dvou,“ broukl mrzutě Cimbuřa.

„Pan rada ví, oknem viděl, dva jsi srazil k zemi.“

„Já srazil jednoho, ale koně druhého. Klackem se po nich rozehnal, nadskočil jim chtěl, ale to už koně z leknuli se vzpamatovali, pouštěli se ve cval. Jako by ho neviděli, hnali se přes něho,“ víc a raději o koních než o sobě rozkládal čeledín a líčil pak široce a dopodrobna jízdu dobříšskými lesy:

„Jako struny stále nataženi, hřbety, hlavy i ocasy skoro v jedné čáře, břichem země jako by se dotýkali, pod kopyty tmou jiskry přšely, jako kováři když podkovy kují, šterk z ujeté silnice vyráželi, jnk mohutně se odráželi, hodinu cesty, dobrou hodinu cesty do kopce tak proletěli a

nezadechli se, nezarazili, neklopýtli, neupadli, ale stejně jako laně cvalem uháněli, mě nesli, kočár s panem radou, paničkou a se vším všudy, jako by za sebou ani necítili. Pantáto, není v celém píseckém kraji druhého páru. jenž by to dokázal,“ končil Cimbura za hlubokého ticha všech, kteří toho večera u starosty Martina Kovandy na hrátkách se sešli.

I v Písku v kasině mezi měšťany i úředníky mluvilo se o hrdinském činu Cimburově a tak se stalo, že každý, kdo cílící jeti do Prahy, obracel se na hradištského Kovandu: „Nejel by Cimbura se mnou do Prahy?“ Bystrý sedlák, když jízdy se množily, vystihl, že nelze jedním párem formanit i sedlačit.

Zavolal si tedy jednou Cimburu do světnice v neděli po požehnaní.

„Cimburo, kolik máš peněz?“ optal se ho Kovanda zpříma.

„Mám u vás službu za pět let a doma mám podíl.“

„Dobře. — Víš, že tě mám jako svého, bratra bych radši neměl, než tebe. Nadešla chvíle, kdy už sloužit nemusíš. Už dnes jsi víc na cestách než doma. A každý chce jen Cimburu. ‚Ale Cimbura ať s námi jede.‘ říkají mi do očí, když vyjednávají. Necítím se zahanben, protože uznávám, že’s poctivý jako já — rozvážný jako já, moudrý jako já; ale také vím, že’s silnější než já a proto i srdnatější a odvážnější než já. — Pravda je, s tebou se jede bezpečněji než se jezdívало se mnou. Jsi nejen výborný kočí, ale pod mým vedením stal se z tebe i dokonalý hospodář. Nejsi větroplach, nejsi povrchní a vrtkavý, máš trpělivost s polem, není ti líno pětkrát, šestkrát po sobě pole vláčet, až je kypré jako mech a sypké jako popel — pak teprve dovolíš síti. Lidé mají důvěru v tebe a proto měšťáci zjednávají si tebe i na práce polní. Abychom doma stačili — víš, že jsem neprodal pár volků, ale vyučil jsem je k tahu. Žádostí a volání po tobě přibývá. ‚Umí naložit, nikdy nezvrhne — vězet nezůstane — naloží fůru jako horu vysokou, až se v podevratí dusí — ale zatlačí, až se klenba zatřese, a projede,‘ velebí městské hlasy tvoji sílu a tvá pověst denně roste. Víím, že’s pohodlný v myšlení, všechny tvé myšlenky upírají se hlavně na přítomnost; a proto já za tebe myslím na budoucnost. Dosloužíš u mne do svatého Martina, jak se sluší a patří. — Do té doby

všecko s tebou opatřím. Dáme udělat vůz a já ti dám naň potřebné dříví, Ty jen od práce koláři a kováři zaplatíš, pluhy a brány koupíme, kočár vybereš si v Praze, a až to všecko bude, vyjedem do Netolic — poslední neděli v říjnu — to je silný trh koňský — pojedeme a odstěhuješ se do Písku a počneš formanit na vlastní pěst.“

Sedlák pronesl řeč klidně a vážně. Z jeho slov bylo cítit, jak dlouho se obíral myšlenkou, jak v něm zrála, rostla, až si ho celého podmanila.— Promyslel všecko důkladně, rozvážil i rozpočítal a teď jenom čekal, co Cimbura odpoví.

Ten hledě do země, seděl jako zařezán. Plán sedlákův překvapil a ohromil ho svojí odvážností. Jenom zvolna — jak Cimbura vůbec v pravidelných poměrech rozvážným byl, ujasňoval si návrh sedlákův. A hned už také námitky se v něm zdvihly.

„Nemám tolik peněz, nestačím na to,“ — řekl proto Cimbura po chvíli ticha a pohlédl sedlákovi do očí.

„Máš — nemáš,“ odpovídal Kovanda, připraven na odpor. „Budeš platit, dokud máš, až ti dojdou — jsem tu já — já sedlák Kovanda — stát budu za tebe a půl Písku nám dvěma dají na dluh.“

„Boj se dluhu — drž se pluhy, radívali mi tatínek.“

„Bůh a dluh — to dvojí nepomine. — Jsme dlužní všichni, Bohu duši, císaři daně, rodičům úctu — platíme, jak můžeme. Od dluhu si pomůžeš, protože jsi střídavý a šetrný.“

„Dluh s člověkem z mísy jí — dluh na loži při něm spí.“

„Dobrá. I na to jsem myslil. Půjde to i bez dluhů. Až budeš samostatný, můžeš se oženit a žena věnem doplatí, oč ti bude chybět.“

„Nechval muže pro jméno — neber ženy pro věno.“

Tak útočili na sebe. Cimbura namítal. Kovanda námitky odrážel, vyvracel, až mu došla trpělivost.

„A co myslíš,“ udeřil konečně rovnou, „budu já věčně sedlačit a ty u mne věčně pacholčit? Zestárneme — já i ty. Já budu mít výměnek; ale ty musíš se postarat o vlastní chléb; myslet na své stáří, dokud jsi zdrav a silen.“

Nehledej štěstí, nepachti se po něm, ale nestav se proti němu a nevyhýbej se mu. V rodině jsi vyrostl — rodinu si založ. Nečeš v bibli: „Není dobře člověku samotnému?“ — Nestav se proti řádu a běhu tohoto světa — to se trestá víc než každý jiný hřích,“ — mluvil hospodář.

Vlna lítosti zvedla se náhle v srdci Cimburův.

„Vyháníte mě?“ optal se ho rovněž přímo. —

Snad žálí na něho sedlák, je mu obtížným a nepříjemným, chce se ho zbavit a hledá jen slušnou záminku, aby se ctí se mohli rozejít — myslil si Cimbur.

„Bůh na nebi je mým svědkem, že ne,“ vykřikl skoro hněvivě Kovanda — „řekl jsem to napřed, že tě mám jako svého a proto jako o svého se starám. Jdi, poraď se se svými a uvidíš, že ti řeknou to, co já.“

A zase ticho v selské světnici. Kovanda mlčel schválně, věděl, že se jedná o věci dalekosáhlé — Cimbur se musí pro ni dobrovolně rozhodnout, uznat ji za výhodnou anebo zavrhnout. Toto by Kovanda nejradš slyšel, nerad by ztratil věrného čeledína, ale nesmí to dát ani slůvkem najevo, aby si jednou nevyčítal, že nevykonal svoji povinnost.

„Vy mi neprodáte Dobráka s Divokou?“ promluvil náhle Cimbur.

„To neprodám, U Kovandů vyrostli a u Kovandů také umrou. Koupíš si své koně a zamiluješ si je víc než cizí — není radno, aby srdce člověka lpělo na zvířeti a zvíře aby hatilo jeho cesty a plány.“

„Tak jsem rozhodnut a nic nepohne mou vůlí. Jste-li se mnou spokojen, nechte mne dále ve službě. Jsem ze selského a tíhnu k selskému. Nelíbí se mi cikánský život formanský, život na cestách a hospodách — u cizího stolu, na cizím loži. Vyženete-li mne, chopím se pravda biče, aby mne na čas živil, ale po čase vrátím se k pluhu. Ožením se — ale ne dřív, než si budu moci koupiti vlastní krov a vlastní záhon pole, které by mne živilo.“

Cimbur si oddychl. Bylo mu, jako po zpovědi. Ulehčil si a proto vstal se svého místa. Čekal jen, co řekne hospodář. Řekne-li: „jdi“, poslechne, půjde do Písku, tak to udělá, jak mu radí, ve všem ho poslechne, ale jinak

nepovolí — šetřit bude, dokud nebude se moci někam vrátit do vsi sedlačit na vlastním.

„Promluvil jsi moudře,“ vstal teď i Kovanda — „myslil jsem i na to. Od této chvíle u mne zůstaneš, dokud budeš ty chtít. Pamatuj si, už nikdy neřeknu: ‚Cimburo, je čas, aby se’s hnul,‘ dokud sám nepřijdeš a neřekneš: ‚je čas, půjdu‘ — — Má selská hrdost mi nedovoluje brát peníze, které ty vyděláváš svým přičiněním, svou silou a poctivostí. Proto koupím koně, vůz, kočár, postroje a ty budeš jezdit dál jako dosud; ale přestaneš být pacholkem. Přestanu ti platit službu. Budeš mým bratrem — poctivě se o výdělek spolu rozdělíme. Opravy a škody ponesu sám — ty dáš jen práci a přičinění a Bůh dej svoje požehnání.“ Kovanda podal Cimburovi ruku a na tvář ho políbil.

Oba muži vyšli ze světnice dojati a pohnuti. Od té chvíle přestali ve statku volali „Cimburo!“ — Sedlák se selkou říkali mu „Jene“ a děti s ostatní čeládkou počali ho uctívat názvem „strejčku“.

Do Netolic na výroční trh vyjel si Kovanda s Cimburo. Jeli na noc do té komory koňského dobytka a celou cestou — přes Myšenec a Protivín na Vodňany předjížděli svým lehkým kučírkem „koňare“, to jest obchodníky s koňmi, uvázanými za bryčkou, anebo i sedláky, mající v kolísku zapražené dva páry za sebou, anebo tři koně v jedné řadě.

„Bude slavný trh,“ radoval se Kovanda a bystře si všímal koní, vyparáděných, pro prodej nastrojených, se kterými jeli teď krokem, aby je na zítřek neunavili.

„Ten jede kupovat,“ — hádali také všichni. které Kovanda spřežením minul — vidouce, jak nechává svoje koně běžet po libosti.

V Netolicích Cimbura byl po prvé. Svůj div tam spatřil. Zdálo se mu, že ani na vojně tolik koní pohromadě neviděl. „Pro kolik regimentů by to stačilo,“ myslil si, chodě beze slova za sedlákem.

Kdo nespatrił koňský trh netolický, nedovede si o něm učiniti představu. Židovští handlíři a sedláci, zloději koňští a dohazovači, ředitelé šlechtických panství, cikáni, kapesní zloději a četníci v pestré směsi valí

se tu a tlačí kolem koní krásných, mladých a bujných, stejně jako kolem herek sedřených.— Malí, chlupatí koníci cikánů, netoličtí hřebci, koně komediantů a kramářů a selští tahouni — zapřahují je, provádějí krokem i klusem — zkoušejí — kupují a prodávají. Jakoby omráčen křikem a hlukem postával Cimburá. Ale brzy pominul první dojem a on počal v tom množství si všímat jednotlivých zvířat. Padl mu do oka vysoký, ztepilý kůň — černý jako havran a zas klisna bílá jako padlý sníh — a pak i zjevy barvou méně nápadné poutaly jeho pozornost.

Zvláště od hříbat se mu nechtělo. Kovanda na něho nepromluvil. Jenom tu a tam potřásl rukou známému a zase kráčel dál dlouhými řadami. Dvakrát, třikrát prošel celý trh, ale to už se zastavoval, sem tam na cenu se optal, koně si obešel, jinému nohu zvedl, tlamu otevřel. — I Cimburá už se odvážil, hospodáře se pustil — zastavil se u jednoho páru a než se otočil, zmizel mu Kovanda s očí. A tak sám potom chodil a prohlížel si, jako by to výstava byla. Zlobil se, když spatřil koně utýraného, ale zaradoval se po každé, když padl na pěkný kus.

„Tak co,“ plácl mu náhle na rameno Kovanda — „už sis vybral?“

„Nevybírám — prohlížím jen,“ řekl Cimburá. „Tak pojď se mnou,“ a přivedl ho k páru koní. Až dech se Cimbuřovi zatajil při pohledu na ně. Nebyla to už hříbata a nebyli to dosud koně. Jako dvě panny stáli tise a skromně v koutku, ale ctitelů měli hojně. Byl stále u nich někdo, kdo je poplácával, ohledával, nohy jim prohlížel. „Hle, jsou kovaní pouze na předeck.“

„Protože vidíš hříbata. Letos po prvé byla v poli. Jsou tříletá, krky mají málo otlačené. K nám by se hodila. Do tuhé práce máme voly. Přes zimu zesílí a ztvrdnou. Budou z nich jednou koně jako lvi. Hleď na jejich krky — na rovný hřbet — všimni si jejich hlav, čela mají široká — oči dobrácké, ne divoké, a nohy — nohy jako strunky“ — potichu mluvil Kovanda a oči mu jen hořely.

„A budou to šimli, až vylínají.“

„Nebudou to čistí šimli — budou to mušáci — možno i tygři že z nich budou,“ opravoval Kovanda a znovu k nim přistoupil a hladil je.

Odešli od nich a znovu toulali se trhem, ale zase k nim se vrátili.

„Prohlédni je dobře,“ poručil Cimburovi sedlák a dal se do řeči s jejich majitelem. Odkud je a kdo je? Z Němcic, sedlák, sám hříbata vychoval. Má doma tři klisny. Kovanda může se na ně přijít podíval. Pověděl i o hřebci — kde stojí a jaký je — nebudou z nich mušáci ani tygři — ale budou to šimli grošovaní, „pstruzi“ — jak se jim říká.

Cimbura zatím obcházel koně a úd po údu — část po části na nich ohledával a prohlížel. — Nenahmatal nikde ani bulky, ani křivě rostlé kůstky, po celém těle neměli ani poskvrnny.

„A že je nikdo nekoupí,“ podivil se Cimbura, když Kovanda znovu od nich odešel.

„Kupců dost — ale zdají se jim drahé — chtějí vyčkat — myslí si, že k polednímu sedlák sleví,“ vykládal zkušený hospodář, toulaje se po trhu. Ale ku podivu, nic se mu nelíbilo — už pro nic oči neměl, jenom k těm šimlům mocně ho to táhlo nazpět.

„Pod tisíc zlatek je nedám — ani groš nesmí scházet.“ křičel němčický sedlák, odmítaje podávanou pravici.

„Přidám desítku,“ nabízel kupec.

„Už jsem řekl.“

Jako na trní stál Kovanda. Dá-li ten koňar tisícovku, budou krásná zvířata jeho a co on — co on si tu potom vybere? — Nic tu není, samý brak všecko.

„Tak dám devět set a padesát. Tu je ruka.“

„Plácnou si, teď si plácnou,“ trnul i Cimbura.

„Tisíc zlatých na dřevo — ohlavce jsou mé a koně vaše,“ tvrdě — urputně stál na svém sedlák. Kdyby se to slušelo, byl by Kovanda skočil mezi ně, roztrhl je a řekl sedlákovi: „Tu je ta tisíčka.“

„Slevte, slevte mu pro štěstí desítku,“ křičeli dohazovači.

„Přidejte mu — desítku mu přidejte a pětku dá každá strana na litkup.“

„Ani groš nesmí scházet do tisícky.“

„Nechte si je,“ rozhněval se kupec a otočil se. Klubko dohazovačů valilo se s ním dále.

Kovanda byl by vykřikl radostí.

Rovnou šel k sedlákovi: „Doslova — bratře sedláku — zač dáš hříbata?“

„Za tisíc zlatých.“

„Ručíš za ně?“

„Ručím. třeba hlavou.“

„Tak jsou moji,“ vážně teď pronesl Kovanda a Cimbur už je odvažoval.

Koně obstáli zkoušku dokonale. Před svědky zaplatil za ně Kovanda tisíc zlatek v šajnech — placení litkupu odmítl a jako by se bál, aby mu hříbata ještě někdo neodloudil, hodil na ně nové ohlavce — Cimbur vyšvihl se na podsedního, sedlák na náručního a ujížděli z Netolic.

Srdce sedláka Kovandy přirostlo nyní k novým koňmi. „Pstruzi“ jim říkal, miliskoval a mazlil se s nimi jako s dětmi. — Ale Cimbuovo srdce zůstalo věrné Dobráku a Divoké. Byli jako jeho. S nimi teď formanil na řád sedlákův. Pobýval doma pouze hostem, trávil celé týdny na cestách a nejčastěji ovšem na cestě ku Praze a pak v Praze samé. Tam „U zlaté husy“ už se uvelebil jako doma, vyhrazené místo měl tam on i jeho koně i kočár.

Nejšťastnější jeho jízda byla vždy v masopustě do Prahy, když tam vyjížděl pan rada Miltner s paní a dcerou. Vozil pak svoje pány nejen do divadla, ale i do plesů, a protože měl pan rada v Praze plno známostí, vozil i jiné a ráno opět je rozvážel. Pro Cimburu byl to obrácený svět — v noci viděl Prahu žít a on bděl s ní a pozoroval ji — ve dne odpočívala a odpočívali i jeho koníci; ale Jan chodil Prahou, prohlížel si ji a navštěvoval v ní všechna památná místa, o nichž se dočetl, takže znal Prahu dokonale i její historii. — Znal Hradčany i Vyšehrad. Staroměstské náměstí — Betlémskou kapli — všechny kostely, kláštery i kasárny, školy i hospody — čtvrti i ulice, krámy i obchody a svědomitě vyřizoval v Praze všechny komise, které mu byly svěřeny. — Obstaral drobné nákupy psaní a balíčky doručoval a přijímal a všechno poctivě a nezištně za pouhé „zaplať Pán Bůh“. — Zpropitně nepřijal

ani od bohatých — jsa k tomu příliš hrdým. „Zaplatíte-li mi práci, zaplatili jste vše.“ A svědomitě si zapisoval, koho kam vezl, co od koho požádal a také dostal. Nežádal nikdy cenu přehnanou, ale také nestrpěl, aby se s ním smlouvalo. To hned nelibě dotčen, řekl: „Nechci ničeho“ — a darmo potom znovu ho prosili, aby jel. Ničím k tomu pohnouti se nedal. „Nebyli jste spokojeni. tak co bych jezdil!“ odpovídal klidně.

Často — přčasto se mu stalo, že ho v Praze panstvo, když na ně musil čekat, začalo častovat. „Zajděte si do výčepu, co sníte a vypijete, všecko zaplatím,“ říkali. I na kozlík mu posílali, vinárnu nalévali, drahé doutníky mu podávali; ale Cimbura i tu ukázal dobré, selské jádro. Zůstal vždycky strídmým, byl-li čas k jídlu, jedl — cítil-li žízeň — napil se, ale nikdy přes míru. To zůstávalo vyhrazeno „památkám“. V obyčejném čase ničím a nikým nedal se pohnouti, aby vybočil ze své obvyklé míry. — Ještě nejvíce ho potěšily různé maličkosti a dárky, jimiž na něho vděční zákazníci pamatovali. Dostal tak jednou drahou dýmku od pana rady, jindy mu panička upletla pěkný míšek na tabák, sáček na peníze — (v něm schovával dukátek) — modlicí knížky. A když poznali páni chtivost Cimburovu po čtení, dali mu i několik jiných knih a pěkných, od Tyla, J. z Hvězdy, Klicpery, ale jeho nejzamilovanější byly hrdinské básně a písně, jako napsal Vocel, kterého Cimbura znal a který mu svoje knihy vlastnoručně daroval, nebo pan Čelakovský. Na jeho hrob Cimbura jednou schválně si zašel, protože byl jeho rodákem a vroucně se tam pomodlil. Pana Erbena, toho, co sbíral písničky mezi lidem, musil mu pan rada v Praze jednou zvlášť zezdáli ukázati a Boženu Němcovou miloval proto, že uměla tak krásně vyprávět pohádky — „byla to mord čistá ženská,“ říkával o ní Cimbura pro její krásu, kdykoliv o ní mluvíval.

Když se vrátil z Prahy — čekala na něho práce v Písku. Pánům měšťanům musel pole obdělávat a měl asi tři nebo čtyři domy měšťanské, kde byl skoro výhradním hospodářem. Ani mu nevzkazovali. Sám měl na starosti jejich políčka a pouze v neděli oznámil, kdy bude čas sít, nebo brambory sázet, nebo obilí kosit, aby se tedy připravili.

Výdělek všechen doma odevzdával. Kovanda poctivě slovu dostál. Děлил jej na dvě rovné části — půl si nechal a půl připisoval Cimbuřovi. O novém roce se s ním spočítal a Cimbur se podivil, oč mu jeho kapitálek u sedláka vzrostl.

„Vidíš — vydělal jsi víc, než mi celé hospodářství vyneslo“ — vyčítavě řekl mu Kovanda za to, že na jeho plán nepřistoupil, a zároveň hrdě, že se nepřepočítal a nezmýlil v dobré radě.

Ale i přes ten skvělý užitek Cimburu nic nemrzelo, že se cele formanství neoddal. Cítil, že to není a nikdy nebude jeho pravé povolání, a že by v něm štěstí nenašel. Je stav přechodní, dokud jest mlád, ale touží vždy více po klidu, po pravidelné, tiché práci, zkrátka po selském živobytí.

X.

Sedlák Piksa v Putimi ležel těžce nemocen. — Byl také Semičák, sloužil s Cimburou na vojně a přiženil se do Putimě na živnost k Soukupovům.

Vzal si nejstarší dceru a ostatní tři vyplatil anebo jim věna na statku pojistil. Syna u Soukupů neměli a hospodařilo se tam všelijak. Ale Piksa se toho nezalekl — vzal si Marjánku, tu, co sloužila asi rok s Cimburou u Kovandů, a počal hospodařit. S počátku pomáhali mu tlačit rodiče ze Semic, ale Piksa brzy vyjel z bahna na tvrdou cestu a z dolíku vyškral se na kopec. Poplatil dluhy, jednal počestně a synovsky s výměnkáři až do jejich smrti, podíly všecky vyplatil a teď pomýšlel už na své vlastní děti, na dva chlapce a dcerku, aby jim věna nashromáždil. V tom Pán Bůh poslal na něho nemoc.

Jaro se otvíralo — práce volala hospodáře, a on tu ležel rozpálený jako plamen. Na prsou jako by mu ležela celá Čížová, a pod lopatkami píchalo u bolelo ho, jako by tam měl kopu blatenských ševců.

„Poslouchej, ženo,“ řekl v neděli ráno náhle Piksa, „jdi do kostela a nestarej se už o mne. Bude tam hradištskej Cimbury. Řekni mu, že ho pozdravuji, aby mne přišel navštívit.“

Žena poslechla a vskutku přivedla Cimburu.

„No, kamaráde,“ usmál se Cimbury, „slyším, že si hoviš, a kolečka už

v brázdách vrzají.“ Nutil se Cimbur, nutil do toho veselého tónu, tvář k úsměvu stahoval, ale nedařilo se mu. Viděl tady přítele ležeti nemocného, v krku hvízdal krátký dech, celou hruď měl obalenou mokkými hadry a putýnka ledu stála u lože. „Co se ti stalo?“ vynutil ze sebe ještě otázku, protože mu bylo ticho nesnesitelné a cítil, jak se mu oči slzami zalévají.

„Oral, oral, za kapličkou, zítra to bude týden, sluníčko už hrálo, a tak si vyjel bez kožíšku. Potom přišla taková ledová přehánka, promokl na kůži. Ale nechtěl povolit, až to dodělá. V poledne přijel a už ho obcházela zima. Nedal si říct a vyjel zas po obědě; v úterý se vlík', myslil, že to přechodí, ve středu už ani nevstal a ve čtvrtek jsme jeli do Písku pro doktora. Dal mu užívat, vsadil mu pijavice, poručil obklady a jezdí se na něho každý den dívat,“ řekla při tom něžně a pohladila mužovi černé, havraní, potem splepené vlasy na čele a na skráních. „Nech nás o samotě,“ pošeptal jí muž a žena okamžitě vyšla.

Piksa stočil kalné oči po Cimburovi a vzal ho za ruku.

„Slib mi, až umru, že budeš poručníkem mým dětem,“ vzrušeně řekl náhle chraptivým hlasem.

„A co bys — tento — hm,“ lupal slova Cimbur, aby potěšil—jak bylo přece slušno. Ale nedovedl se přetvařovat, bylo mu samému krušno u srdce, lítost a soucit si ho podmaňovaly — uvědomoval si, jak je v té chvíli neohrabaný, nejapný, nic ho nenapadlo, co by měl říci, jenom zaplakat se mu chtělo nad zlomeným přítelem — — —

„A co bys o smrti mluvil, snad není tak zle —“ vyhrkl konečně ze sebe na útěchu a povzbuzenou.

„Jak Pán Bůh chce,“ s tichou odevzdaností mluvil teď pomaloučku a uklidněně Piksa, „ale bratře, zle je. Duši nemoc z těla mi vyhání, na samém krajíčku — tu — pod krkem se skrývá, a vydechnu ji, vím to, jistě to vím, a když na děti pomyslím, tři mám — nejstaršímu je dvanáct let a nejmenší teprv běhat začíná.“

„To Pán Bůh nedá,“ opanoval Cimbur svoje pohnutí, „a kdyby dal, tu je ruka, budu poručníkem — rád budu.“

„Je tu hospodářství, kdybys z Hradiště, třeba v neděli sem zaskočil; poradil vdově a dohlédl.“

„Všecko udělám – proto můžeš klidně spát – ale snad třeba nebude. Ušetřili nás Vlaši, ušetří tě i nemoci.“

„Marjánka je hodná žena,“ po chvíli řekl náhle nemocný a zadíval se na Cimburu – cosi nedopověděného – jakési přání nevyslovené bylo v tom pohledu ... „Chci dělat pořádek, s Bohem i lidmi – pošlu si pro jemnostpána a v testamentu řeknu, že budeš poručníkem,“ – mluvil už zase nemocný o svých posledních věcech.

„Řekni – před svědky řekni a v slovu ti stojím, ale vždyť neumřeš – jen nemoci se nepodávej – a vyhraješ nad ní – vyhraješ,“ a podával mu ruku na rozloučenou.

„Zaskočím sem zítra zas – ale dnes už dost – namáhá tě mluvení,“ trhal se Cimburu. Půda ho tu pod nohama páčila; cítil s nemocnými, ale mluvit s nimi; těšit je – to neuměl a bylo mu proto u nich vždycky nevolno, bolestno. Rád by jim pomohl, jejich nemoc na sebe vzal, všecko pro ně udělal, ale pohled na ně ho trápil.

„Tak s Bohem –“ nastavoval ruku.

„S Pánem Bohem – a kdybychom se neviděli. tak nezapomeň.“

„Jak bych zapomněl – na to ani nemysli – buď bez starosti – však přijdu – zase přijdu – podívám se,“ sliboval Cimburu a vyšel. Na síni stála Marjánka. Uplakaná, usouzená, utrápená. „Neumře?“ optala se a úzkost třásla jí hlasem a zrakem visela na rtech Cimburových.

„Pán Bůh nedá,“ řekl Cimburu a zahleděl se na dítě, košiláče v matčině náručí. Nesnesl toho pohledu.

Zamžily se mu oči a už i slzy vytryskly. Otočil se na patě a vyšel ven.

Cestou k Hradišti se uklidnil. – Z vážné zamlklosti doma všichni poznali, že se mu něco přihodilo, ale on sám nepromluvil, nezmínil se, celou noc zdálo se mu o Piksovi. Viděl, jak ruce před ním spíná, potom jak se usmívá, slyšel ve snu plačící ženu, i děti, jako by plakaly.

„Jápkak asi je v Putimi?“ byla jeho první myšlenka, když z lože vstal. –

Pomodlil se pod hvězdami, i za kamaráda Piksu se pomodlil, a kudy chodil, myslil jediné na něho. Po celý den v Písku oral, a když k večeru přijel a koně odpráhl, chystal se zaskočili si do Putimě. — Tu přišel za ním do stáje sedlák. „Tak co je člověk,“ začal po svém způsobu filosoficky, „pára nad hrcem, nic, lístek pouhý na stromu života — učiněné pápěří, nic. Smutnou novinu přinesl do vsi pastýř, setkal se na hranicích s putimským, a co bych ti to obaloval, kamarád ti umřel. — Putimský Piksa je na pravdě boží, na dnešek k ránu vypustil duši.“

Cimbura smekl klobouk a křížem se přežehnal. Bledé rty chvěly se mu modlitbou, ale neplakal. — Pouze odkrytá hlava klesla mu na prsa a celá jeho zavalitá postava znatelně se sehnula, jako by na něho těžké břímě dopadlo.

„Musím ho podepřít,“ pomyslí si Kovanda, a proto slavnostně promluvil: — „Putimský Piksa splalil svůj dluh, odevzdal duši Bohu, který mu ji půjčil. My všichni přece už jsme od Adama na smrt odsouzeni — Bůh ortel podepsal a čekáme zde, kdy jej vykoná. Reptati nelze a truchliti nepomůže. Je rozumno podříditi se vůli Boží — pomodlit se za mrtvého a pomáhat těm, které opustil. Potěš tě Pán Bůh!“ i stíkl mu ruku.

„Dejž to Pán Bůh,“ poděkoval tento vroucně i vzpřimil se. — „Nic se nedivte, hospodáři, že mnou ta zpráva otrásla,“ omlouval svoji slabost a vysvětloval Cimbura. — „Byli jsme s Piksou doma rostenci a na vojně jako bratři, nemluvíváli jsme o tom, ale cítili jsme, že se máme rádi. On nemá v Putimi krevních přátel a tak mne žádal, abych byl sirotám jeho poručníkem a já nemohl odepřít —“

„Těžký a odpovědný úkol vzal jsi na sebe; ale ujímati se chudých lidí, vdov a sirotků, to je skutek milosrdný — skutek nad všeliké dobré skutky — lepší než dary, pouti a modlitby,“ řekl vážně Kovanda a opustil Cimburu upokojen.

„Pán Bůh je má síla a doufání —
potěšení ve všem zarmoucení,

já v jeho moci —
ve dne i v noci —
hledám pomoci,“

zpíval si při práci ve večerním šeru truchlým hlasem Cimbura. Nikdo ho nerušil, nikdo na něho nemluvil — šetřili jeho smutku a bolesti.

Ve středu ráno pochovávali na putimském hřbitově sedláka Piksu. Z celého okolí, z Hradiště, Smrkovic, ze Zátavy, z Ražic, ba až z Kestřan a Heřmaně přišli hospodáři. Putimský Hunáček, Černoch, Babák, Keclík a Žižka s Hanákem donesli ho na hřbitov a Cimbura se semickými přáteli spustili ho do hrobu. — Pan řídící se zpěváky zazpívali tklivé loučení. Všem se oči zarosily, když dětské sopránky a alty smutně volaly:

„S Bohem, ženo, děti moje,
U hrobu je marno stát,
 Navraťte se v žití boje
a mne nechtě tiše spát.“

Dojat vrátil se Cimbura s pohřbu a tesklivé tíže nemohl se dlouho zbavit. Co živ, neměl nikdy tolik starostí, protože až dosud staral se pouze o sebe a ne o jiného. S úřady neměl nikdy nic, ale teď jako poručník musil se s nimi seznámit. Pan rada Miltner stal se nyní Cimburovým radou. K němu se také Cimbura se vším utíkal a nepovolil, až poslední vůle nebožtíkova byla provedena. — Nejstaršímu chlapci připsali dvůr, až do jeho plnoletí směla na něm hospodařit vdova, ať sama anebo s mužem, kdyby se znovu provdala. — Po čtrnácti letech měl statek ujmout vlastní hospodář, bratru a sestře vyplatit věno a matce sypat výměnek do její smrti.

„A což kdyby špatně hospodařili, kdyby za ta léta statek prodlužili?“ upozorňoval pan rada.

„I toto — za to ručím,“ ujišťoval Cimbura.

Bylo mu v té chvíli smutno. — Chápal, že si váže ruce, že se nesmí

hnout z Hradiště, aby měl do Putimě pouze skok, aby mohl dohlédnout a o všem se přesvědčit. Jeho sen, státí se samostatným, koupiti si někde, něj raději tam u nich, v Semicích, hospodářství, letěl od něho. „Obětují se,“ řekl si klidně, „i formanem se vzdám a přestanu se toulat světem.“

A Cimbur vskutku přestal jezdit do Prahy. Pohnulo ho k tomu nejen poručenství, ale i koně. Dobrák s Divokou ztráceli zvolna křepkost, rádi si hověli, zamilovali si vážný, pomalý krok, a to srdce Cimbur neměl, aby je bičem do klusu pobízel. Z Písku ku Praze začal jezdit dostavník — i jiní po Cimbuřovi chytali se biče a vozu, aby je živil, a tak s lehkým srdcem a skoro radostně rozloučil se Cimbur s Prahou... Jen dál ještě s potahem jezdil do Písku obdělávat políčka. Kovanda prodal voly, a když nestačili „pstruzi“, tehdy vypomohl Cimbur i doma. S počátku každý den bylo ho viděti, jak k večeru běží z Hradiště přes vrch do Putimě. Do světnice ani nevešel, ale rovnou do stáje, prohlédl koně, podíval se na dobytek, všiml si i krmení i úklidu, poptal se, co dělali a co chtějí dělat, v neděli si pole obešel a odpoledne po požehnání s dětmi a stále ještě plačící vdovou promluvil a pobesedoval.

I Kovanda, když ho cesta přivedla na putimské hranice, dohlédl též na práci a čeládku Piksovic, i semičtí přátelé přicházeli a radili a pomáhali.

„Co platno, deset poručníků nenahradí jednoho otce a sto pacholků jednoho hospodáře,“ řekl doma ženě jednou Kovanda.

„Hospodáři špatně?“ starostlivě optala se ho selka.

„Ne špatně; ale čeládka ví, že na ni bdělé oči nehledí — Cimbur přijde jen večer anebo časně ráno na skok, a tak Pán Bůh hospodáří. Ztratíme asi Cimburu, je bystrý a pozná, že nesmí sloužit tu i tam. Nelze dvěma pánům sloužit. Chce vyhovět nám, ale víc je ho třeba tam.“

„Sloužit tam nepůjde, už k vůli lidem ne,“ — určitě řekla selka.

„Ale mohl by tam jít jako hospodář.“

„To by také bylo nejlepší. Co ta ženská sama si má počít,“ vřele politovala Kovandová.

Cimburovi sedlák ani slovem se nezmínil, ale dobře pozoroval, jak se vrací z Putimě často mrzut a klidně poslouchal jeho nářky:

„Jsou s prací pozadu. Co my posekáme za půl dne, jim trvá den; my svázali šest vozů ječmene, a oni tam dovezli s bídou tři a druhý jim zmokne.“

„Rok to vydrží,“ myslil si Kovanda v duchu a mlčel před Cimburou dál. Jenom v Písku, když po velké v neděli anebo jindy setkal se s přáteli semickými, horlivě s nimi rozmlouval.

„Tlačit ho do toho nesmíme — on sám musí se rozhodnout. Jenom někdo z vás, někdo z jeho lidí musí mu to nadhodit, tak nenápadně, aby toho ani necítil; ale slovíčko uvázne, vzkličí a plán se podaří,“ mluvil Kovanda se zápalem a s radostí se díval na Cimburu, jak se o putimské pouti stará, jak děti přibíhají od Piksů k němu do Hradiště se vzkazy a otázkami, jak Cimbura s nimi něžně rozmlouvá, zahrává, na koně je vysazuje, hračky jim chystá ...

„Ty ho tam nejspíše přitáhnou,“ usmíval se čtverácky, znaje lásku Cimburovu k dětem.

Byl krásný, vybraný podzimní den. Na lukách sušila se poslední otava, voněla a šustila na vidlích, jak ji Cimbura nabíral a po velikých kusech podával děvečce na vůz.

„Co nevidět celý kraj bude holeček a může přijít zima,“ povídal hospodář, jenž se synem nakládal na druhý vůz.

Strniště podorána, na polích černala se a páchla zvadlá, zahrávající bramborová nať a zelné hlávky bělaly se tu a tam ve velkých, modravě nadechlých lupenech. Až to dvoje, brambory a zelí se sklídí, bude „svobodno“ — pasáci si zavýsknou, nebude třeba hlídat dobytek, nebude možno, aby udělal škody ani na polích ani na lukách. Sesednou si do kolečka, zanítí oheň, do jeho plamenů a kouře se zahledí a bez starosti a úzkosti budou si vyprávět, zpívat, a přijde-li chuť, i „čampulíka“ si zahrají...

To táhlo hlavou Kovandovic pasáku, jenž s mladšinkou za vozy pohrabával drobné lístky utroušené otavy. Poslouchal hovor starších

pozorně, ale sám zúčastniti se ho nesměl, nesměl říci, jak se těší, až potom vyžene do „svobody“, kde nic nebude „hájeno“, nebude muset „zavracet“ mlsné krávy, které by nejráději chodily vždy do škody. Aby uvolnil své radosti, přestal chvíli hrabat, opřel se o hrabiště a jiskrným, radostí rozjásaným zrakem objal chladnoucí krajinu. Vtom spatřil, jak od Putimě s kopce běží sem k nim Piksovic Francek. Znal ho dobře. Chodili spolu v zimě oba do školy putimské a malý Piksa býval častým hostem u Kovandů. Proto uznal za dobré oznámit, co spatřil.

„Francek sem letí!“ vykřikl tedy hlasitě.

Všichni jako na povel přestali pracovat a obrátili hlavy k Putimi. A hle, skutečně tam běží hoch přes všecko maní nemaní rovnou k nim. Běží bez čepice, bos, nožkám a sotva se země dotýká a rukama se rozhání jako dvěma křídélky.

„I panečku, to se asi něco přihodilo,“ řekl Kovanda a vrásky mu naskočily na čele, „protože jen posel se zlou novinou utíká, s dobrou nekvapí.“

Cimbura s vidlemi v ruce běžel chlapci naproti.

„Copak se stalo?“ vykřikl mu na kus cesty vstříc a všichni ztichli, aby rozuměli.

„Strýčku — strý — čku —“ vyrážel hoch, „maminka naše vzkazují, abyste všeho nechali a běželi k nám — pásl jsem na jeteli — a —“

„A dobytek se nadmul,“ vykřikl vzadu starý Kovanda, který se nedovedl opanovat.

„A dobytek se nadýmá,“ křičel hoch. — Pláč, strach, hrůza a nebezpečí — to všecko třáslo se a chvělo v tom dětském hlásku, stálo vepsáno v té ustrašené tváři, hledělo z úzkostlivých očí chlapcových.

„Ježíš Marjá,“ zanařikala děvečka na voze a tam v té výši zalomila rukama. Jako zdrcení stáli muži. Všem v té chvíli zjevil se příšerný a dobře známý obraz v hospodářství, nadmutí koně nebo i hovězího dobytka.

„Na koně!“ vykřikl první Kovanda a počal z vozu vyprahat Cimburův

pár. „Nějak si tu pomozte — pojedu s Cimburou,“ a vázal postraňky na chomouty a drápal se Divoké na hřbet. Chvěl se rozčilením a strachem.

Cimbura beze slova vysadil chlapce na Dobráka a sám si sedl za něho. „Mluv,“ řekl mu přísně, když se koně rozjeli farskou cestou od Hradiště k Putimi. — „Kde jsi pásl?“

„Na jeteli — na letošním — —“ vyřázel hoch, drže se oběma rukama koňské hřívý, „dobytek nedal se držet — jak spatřil řeku — hnál se do vody a pil — já bil holí přes tlamy, ale nestačil jsem na všechny —“

„Přihnal jsi dobytek domů?“ optal se vzadu Kovanda.

„Přihnal, ale jalovice už mi cestou lehla —“

„Tam vede sedlačení bez sedláka,“ — vykřikl vzadu Kovanda vyčítavě a zlostně zabodl oči do týla Cimburovi, jako by ho chtěl probodnout. — Chtělo se mu vlastně vykřiknout: „to tys tím vinen — Marjánka už měla být tvá a u Píksů tys měl hospodařit — a tohle by se nestalo.“ Ale spolkl to a jen tvrdě mu poručil: „Jeď lepší! Kalupem!“ Cimbura smáčkl boky koni a Dobrák dal se do skoku a za ním Divoká. Letěli kolem domku převozníka, po kraji farských luhů, kolem příkrých skal a holé stráně, jež rychle se snižovala — cesta počala stoupat — vyběhla z luk do polí a už vjeli do Putimě.

V Černochovic statku seskočili. Kovanda sepal otěžemi oba koně — obrátil je zpět k Hradišti a poručil chlapci: „Teď pomalu, co noha nohu mine, jeď zpátky k našim na louku—bát se nemusíš — Dobrák má víc rozumu než ty,“ a sám pustil se za Cimburou k Píksům.

Tam ve statku bylo boží dopuštění...

Hned v rozevřených vratech ležela jalovice jako mrtvá. Se zrakem zakaleným, s břichem nadmutým — nikdo si jí už nevšimal, protože už ztracena. Po dvoře oba sousedé dokola proháněli koně na opratích, jiní prováděli volky dvouročáky, jiní kravám násilím tlamy otvírali, lili do nich vápennou vodu, petrolej, vejce, co kdo poradil. Na hnoji zvedali velikou — březí krávu. Krásná straka před chvílí se svalila. Tu když spatřila Píksová, neudržela se již, ale zástěrou zakryla si obličej a hlasitě — zoufale zaplakala.

Tak spatřil ji tu a slyšící Cimbur, viděl ji státi uprostřed toho zmatku za té šířící se zhouby kolem. — Opuštěná stála sama a sama — nikdo se o ni nestaral — o nikoho se opřít nemohla, jen ten žalostný její pláč nesl se kolem.

Srdce Cimbuovo se zachvělo — přikročil k ní a řekl jí pevným, dobrým hlasem: „Neplač, Marjánko, bude zase líp — Pán Bůh pomůže.“ — Jak uslyšela jeho hlas — pustila zástěrku a skrze slzy padl na Cimburu její pohled plný důvěry a vděčnosti.

„Pomoz, prosím tě, Cimbuo, pomoz,“ sepjala před ním ruce.

„Kůň — kůň padá,“ ozvalo se vtom dvorem.

„Padne-li, nevstane, přetrhne ho to,“ vykřikl Kovanda, „držte ho a provádějte — násilím třeba — mocí ho držte.“

„Už leží —“ a mráz projel kostmi zkušených sedláků, když ozval se temný pád, až to zadunělo.

Cimbuovi zatmělo se v očích... „Zvedněte ho!“ slyšel ještě rozkaz svého hospodáře — a více už nic.

Klidně, svým volným, vážným krokem sel jako ve snách k tomu chomáči lidí, obklopujících padlé zvíře. „Zvedněte ho,“ ozýval se Cimbuovi v srdci rozkaz. „Proč ho nezvedají?“ myslel a rukou rozhrnul kruh lidí a vstoupil mezi ně. Uprostřed na dlažbě dvora svíjel se kůň, na hřbetě se válel bolestí, nohama bil kolem, nepřirozeným hlasem řehtal, písklavé — nařikavě zněl jeho hlas. „Zvedněte ho,“ slyšel Jan ve svém nitru — „pomozte mu,“ říkal mu tajemný hlas. Přikročil kupředu. Čísi ruka chytila ho za rameno: „Co myslíš — Cimbuo? Zabije tě — nechod k němu!“ varovaly hlasy... Cimbur setřásl všechny ruce, jež se na něho kladly a očima zahleděl se na trpící zvíře... Ne — nic necítil, nejméně už pocít jemu tak neznámý, jako je strach, nic neslyšel — nic neviděl než krouťícího se koně a povinnost postavit ho. — Jizva zrudla na jeho tváři.

Jako by tu sám s tím koněm byl, tak se mu to zdálo. Blížil se k němu přímo ke hlavě. Klidně jako k dítěti se sehnul a jen zavolal: „pr — vranko — pr — malá —“ Kůň jako by neslyšel, se strany na stranu se převaloval,

zmítal sebou — vzduchem míhaly se jeho nohy, a táhlý řev ozýval s i z jeho hrdla — a hlavou střídavě do výše se vzpínal a zas o zem jí bil.

„Prrr — malá —“ ozval se výkřik a Cimbura už držel klisnu za ohlav—jednou rukou za ohlav a druhou za hřívu — kůň se na bok převrátil — Cimbura se rozkročil, trhl rukama a postavil kobyly na přední už odřené nohy.

„Vyhráno,“ vykřikli sedláci a skočili k Cimburovi. To už věděl každý z nich, že kůň stojící na předku — zvedne-li se mu hlava, jie neškodný — jen zadku se vyhybat — ten vymrští se náhle — neočekávaně — a co zasáhne — rozbije...

„Držte,“ poručil Cimbura a pustil je k hlavě — „nenechte ho padnout, děj se co děj!“ volal jakýmsi nepřirozeným — přísným, nezvyklým hlasem — a natáčel žíně ocasu kolem pravé ruky. — „Nezломí-li ,se teď v kříži,“ říkal mu vnitřní hlas — „bude běhat zdrav.“

Kůň stále kroutil zadkem — hrabal nohama, snaže se znovu na hřbet převalit, ale marně. Cimbura chvíli točil koněm nalevo — napravo — vtom zuby zařal, nazad se nachýlil — zatáhl a kůň jako střela vymrští se do výše —

„A teď držte ho dva u huby a prohánějte — ne na oprati — pěkně za uzdu — nic se nestane — jen hezky skokem,“ přejal nyní velení Kovanda a sám s bičem v ruce pustil se za klisnou.

Cimbura rozhlédl se dvorem. Viděl vrata otevřená, viděl v nich ležeti půl mrtvou jalovici a plno zvědavců hledělo sem dovnitř na to smutné divadlo. Cosi jako odpor pocítil a zamířil přímo ke vratům. — Pod předními nohama objal padlé zvíře, jako hračku je pozvedl, nebránilo se — jako bezvládné dalo se nésti — a Cimbura poponesl je kus cesty do dvora na zelený drn — tam je složil — beze slova vrátil se ke vratům — zavřel je a pevně zastrčil.

Kolem mladého býčka točili se teď všichni, kteří právě neprováděli už ošetřená zvířata. Býček se vzpíral, trásl hlavou, funěl a živou mocí nechtěl

si dát rozevřít tlamu, aby i jemu mohli rychle vlít do hrdla hrnec bílé, vápenné vody. Cimbura skočil k němu.

„Stojíš,“ přísně zavolal a celým tělem přitlačil ho ke zdi. Pravicí chytil ho za nozdry, levicí za dolejší pysk a rozevřel mu tlamu dokořán, jako by to byl houser a ne dvouletý býk.

„Vyhráno,“ vítězně ozval se v té chvíli jásavý hlas Kovandův.

Klisně povolila kolika — léky se osvědčily na ní nejdříve. Druhému koni vážné nebezpečí vlastně ani nehrozilo a jen k vůli jistotě starali se i o něho. Potom kus po kuse zotavoval se i hovězí dobytek.

Bylo zřejmo, že nebezpečí minulo.

„Koně osm set — volí pět set — krávy pět — býčkové — jalovice — telata — pane, o tři tisíce mohla být dnes Piksová chudší,“ počítali sedláci, rozcházejíce se pak klidně, spokojeně k domovu. — Cestou se zastavovali a znova připomínali si jednotlivé události z pohnutého divadla.

„Já mnoho slyšel a mnoho viděl,“ — nadšeně mluvil Černochoch, — „ale co Cimbura provedl, tomu bych nevěřil, nevidět to na vlastní oči.“

„Ani ze sta jeden k takovému koni by se neodvážil.“

„Pytle, provazy, popruhy se snášejí — a on tak s holýma rukama jde a koně zdvihne.“

„Viděli jste — jalovici pět — šest vídeňských centů jistě váží a jako pírkó ji pozved’.“

„A toho býčka — zmáčkne mu chrípí a on zkrotne jako ovčička,“ divili se Putimáci.

„Inu silák — je silák.“

„Tak — tak, silák Cimbura,“ svědčili všichni radostně, hrdě, že mezi nimi žije a pracuje člověk hrdina, kterému jistě daleko široko rovno není...

Také Kovanda chystal se k návratu. Zastavil se nad mrtvou jalovicí.

„Ty — chudáku — zaplatila to svým životem za všechny,“ promluvil na mrtvé zvíře lítostivým hlasem, „byla’s krásná, zkrmená, pěkně rostlá a zbarvená — mohli ti pomoci — bok ti prorazit a vypustit plyny, jež tě dusily, ale nebylo kdy a nebylo ruky, ani bodce, alespoň maso z tebe mohlo být k

potřebě, být tu řezník, aby ti muka ukrátil, krev ze žil vypustil — a jak se to vlastně stalo?“ obrátil se náhle k hospodyni běžící kolem.

„Tak se to stalo. Máme v ječmeni setý jetel. Letošní panenský jetel. Povedl se. Urostlý a krásný, jako dvouletý. Sečeme jej do řezanky a nic se nestalo. Až dnes, jako by očarováno. Nasekali ho časně ráno — včera nebylo kdy — vozili jsme otavu — tak časně ráno přivezli ho prkeňák, seřezali a koně pokrmili — Franckovi jsme nařídili, aby po obědě všechn dobytek tam zahnal na hodinku.“

„Sedlák by ti pověděl, že ráno jetel je rosou vlhký a krmit se jím nesmí, až se zapaří, rozhází se na mlátě a oschne. Sedlák by ti pověděl, jednoletý jetel po mrazíku, jako na dnešek byl, že zavadne a krmit že se nesmí, sedlák by ti pověděl, ale — co!“ mávl Kovanda rukou, „darmo mluvím — protože sedláka zem tlačí a ty sama hřešíš na sobě, na dětech a na statku, že o náhradu se nestaráš,“ rozhorleně mluvil k selce Kovanda.

Ani se neohlédl po Cimburovi, jenž tu stál nad mrtvou jalovicí, a odešel.

Cimbura po celou noc zůstal u Piksů. Vykopal v sadu jámu, zahrabal tam poslé dobytče — sám bděl ve stáji a pozoroval spící a klidně oddychující dobytek — sám a sám ve světnici dlouho v noci rozmlouval s Marjánkou — sám k ránu všechno ve stáji nakrmil a napojil a neodešel, dokud se nepřesvědčil, že nebezpečí úplně zažehnáno.

S hlavou schýlenou kráčel potom k Hradišti. Rovnou cestou vešel do světnice, kde právě dosnídali, a přede všemi postaviv se ke stolu, obrátil se k hospodáři a řekl smutným, vážným hlasem: „Tak, hospodáři, nadešel čas, — já od vás chci odejít —“ Všichni překvapením upřeli oči na Cimburu. Pouze Kovanda se usmál a řekl:

„Znám tvé srdce a věděl jsem, že to neštěstí tam je obměkčí, a řekl jsem proto hospodyni: dnes jistě ztratíme Jana, kterého jako bratra milujeme. — Jdi — Jene — a čím dřív půjdeš, tím záslužnější skutek vykonáš — to pravím, ne že bych tě vyháněl — budu se těžce loučit s tebou; ale že je mi líto Piksové a dětí a statku.“

Netrvalo to ani měsíc a v putimském kostelíčku sv. Vavřince dne 20. října 1858 oddán byl za muže Jan Cimbura vdově Marii Piksové... V jeho životě nastalo druhé období...